

FELADATGYŰJTEMÉNY

**Összefüggő egyéni iskolai gyakorlatot
teljesítő tanárszakos hallgatók számára**

Dr. Márton Sára és Dr. Margitics Ferenc

TARTALOMJEGYZÉK

BEVEZETÉS	4
PEDAGÓGIAI FELADATOK	8
Osztályfőnöki foglalkozáson való részvétel	9
Az iskola, mint társadalmi szervezet megismerése	12
Iskolai ünnepélyen való részvétel	15
Az általános iskola és a múzeum együttműködése	17
Nevelési helyzetek megfigyelése, elemzése	19
A pedagógus tanórai tervező tevékenységének megfigyelése	21
Szakköri foglalkozáson való részvétel	23
Iskolai projektnap/hét tervezésében, szervezésében való részvétel	24
Hátránykompenzáló foglalkozáson való részvétel	26
Tehetségfejlesztő foglalkozáson való részvétel	28
Szabadidős foglalkozás megfigyelése az iskolában	30
Szabadidős foglalkozás tervezése, szervezése, irányítása az iskolában	32
Tanulók tanulási tevékenységének megfigyelése délutáni foglalkozások keretében	34
Tanulmányi foglalkozás egész napos iskolában	36
Egy nap az erdei iskolában	38
Családlátogatáson való részvétel	40
Iskola és esélyegyenlőség	43
Az iskolai könyvtár tanulmányozása, a könyvtáros munkájának megfigyelése	45
Szülői értekezleten való részvétel	47
PSZICHOLÓGIAI FELADATOK	49
A tanuló megismerése	50
Jellemzés, önjellemzés	54
Énkép, szociális kép	56
Sikerkeresés-kudarckerülés	58
Szorongás	60
Boldogság és szomorúságforrások	62
Jövőkép	64

A tanulási orientáció.....	66
A tanulási stílus	69
Családrajz	72
A család életmódja	75
Családkép, családeál.....	78
Szociometria felmérés	81
Nevelési gyakorlatban történő felhasználása	86
A közösség iránti beállítódás	88
A közösség értékrendje	90
A magatartási zavarok gyakorisága és jellemzői	91
A kedvezőtlen szociometria pozíció megváltoztatása	93
MELLÉKLETEK	95
Énkép értékelő lap.....	95
Sikerkeresés és Kudarckerülés kérdőív	96
Szorongás kérdőív	98
Tanulási orientáció kérdőív	100
Tanulási stílus kérdőív	104
Családtipológiai kérdőív	107
Szociometria kérdőív	109
Közösség Iránti Beállítódás kérdőív	111
Tulajdonságlista.....	114
Magatartászavarok gyakorisága és jellemzői kérdőív.....	116

BEVEZETÉS

Az általános iskolában teljesítendő összefüggő egyéni iskolai gyakorlat során a célok között megfogalmazódik annak igénye, hogy a tanárjelöltek betekintést nyerjenek a mindennapi pedagógiai praxis, a nevelési, oktatási folyamat elsősorban tanórán, illetve tanórán és iskolán kívüli legkülönbözőbb formáiba, megismerjék az adott intézmény pedagógusainak jól körülhatárolt ez irányú tevékenységét, bekapcsolódjanak pedagógusi feladatok végrehajtásába a mentor szakmai vezetésével és irányításával, illetve az intézményi lehetőségeket szem előtt tartva önálló feladatvégzéssel készüljenek fel tanári mesterségükre.

Kiemelt cél, hogy a tanárjelöltek szerezzenek tapasztalatot az iskolai életéről, az iskoláról, mint munkahelyről, az általános iskolában folyó nevelő-oktató munkáról, azokról a sajátos nevelési lehetőségekről, színterekről, melyek szervesen illeszkednek a hétköznapi pedagógiai gyakorlatához. Nyerjenek folyamatos megerősítést a pedagógia elméletében tanultakról, ezzel is segítve az e terület iránti elmélyültebb érdeklődés kialakulását. További cél, hogy a tanárjelöltek fejlesszenek ki alapvető képességeket

- az egyes gyermek és gyermekcsoportok pedagógiai megismerésében, jellemzésében,
- nevelési helyzetek és folyamatok sokoldalú észlelésében és elemzésében,
- a megfigyelési adatok rögzítésében,
- egyszerűbb és jól körvonalazott, főként tanórán kívüli foglalkozások tervezésében, szervezésében, irányításában, végrehajtásában,
- különböző pedagógiai (saját és mások) tevékenységének/megoldásainak elemző értékelésében,
- leendő munkájuk hatékonysága érdekében a tanulási, nevelési folyamatok értékelésében, fejlesztésében, kutatásában.

A feladatok gyűjteménye ajánlasként használható, kiegészíthető olyan további tevékenységekkel, tevékenységelemekkel, melyek az adott nevelési-oktatási intézmény sajátosságai közé sorolhatók, az ott megvalósuló pedagógiai praxis kísérői.

A szervezés általános elvei

Az összefüggő egyéni iskolai gyakorlat a tanárképzést folytató intézménnyel megállapodást kötött partnerintézményekben, megbízott, szakvizsgázott mentortanárok irányításával történik. Törekedni kell arra, hogy a tanárjelölt egy iskolával és az ott dolgozó

pedagógusokkal, kiemelten mentorával kerüljön folyamatos és tartós kapcsolatba. Ezen gyakorlat végrehajtásához a tanárjelöltnek egy tanév áll rendelkezésére. Az összefüggő egyéni iskolai gyakorlat egy tanéve során szervezéstechnikai, pedagógiai indokok alapján egy mentor háromtól több tanárjelöltet ne fogadjon.

Az összefüggő egyéni iskolai gyakorlat egy olyan pedagógiai közösségben történik, melynek tagjai

- a tanárjelölt,
- a gyakorlati helyszínen dolgozó és a gyakorlatot segítő, szervező pedagógus, a mentor,
- a szakmódszertanokat oktató felsőoktatási szakemberek,
- az összefüggő egyéni iskolai gyakorlatért felelős tanárképzési szakember.

A gyakorlatot irányító és segítő pedagógusokat, felsőoktatási szakembereket magatartásukban, módszereikben jellemezze a tanárjelölttel és egymással való nagyfokú együttműködés, segítőkészség, az irányítás indirekt formái.

A tanárjelölt orientálásának, irányításának alapvető lehetőségei és formái:

- megfelelő feladatkinálat biztosítása,
- az egyéni feladatterv elfogadása és értékelése,
- egyéni konzultációk biztosítása,
- a tanárjelölt megfigyeléseiről készített írásos anyagok, beszámolók írásban történő értékelése,
- a tanárjelölt részben vagy egészben önálló nevelési tevékenységeihez készített foglalkozástervek, valamint a megvalósítást elemző és értékelő dokumentumok írásbeli értékelése.

A feladatvégzéshez az összefüggő egyéni iskolai gyakorlatban résztvevő pedagógus közösségnek biztosítani szükséges

- az elméleti alapozáshoz és tervezéshez: az írásbeli segédanyagokat (pl. elméleti anyagokat, módszertani leírásokat, foglalkozási programok, tervezetek, megfigyelési jegyzőkönyvek/hospitálások mintáit),
- a végrehajtáshoz a gyakorlati helyszínen: a megfigyelés alapjául szolgáló pedagógiai jelenséget, a nevelési tevékenység elvégzéséhez szükséges alkalmat, önálló vagy részben önálló nevelési tevékenység esetén megfigyelő és cselekvően együttműködő személyes részvételt,
- az elemzéshez és értékeléshez írásos segédanyagokat, egyéni konzultációs lehetőségeket.

A mentor feladatai

Az összefüggő egyéni iskolai gyakorlat céljainak megvalósulásáért dolgozó pedagógusi közösség azon tagja, aki

- szervező munkájával lehetőséget biztosít iskolájában (vagy iskolájával kapcsolatban álló más nevelési-oktatási intézményekben) arra, hogy a hallgató a választott feladatait elvégezze,
- segíti a tanárjelöltet egyéni feladattervének elkészítésében,
- tanácsaival, információival segítséget ad egy-egy nevelési helyzet értelmezéséhez, foglalkozási terv készítéséhez, nevelési tevékenységet tartalmazó feladat megvalósításához,
- követésre méltó magatartásmodellt nyújt a gyakorlaton résztvevő tanárjelölt számára,
- gyakorlati segítséget ad a tanárjelölt tervező munkájához, elsősorban olyan feladatoknál, amelyekben a jelölt önállóan vagy részben önállóan végez nevelési tevékenységet, ehhez az iskola alapvető dokumentumainak, szabályzatainak megfelelően engedélyezi a feladat elvégzését,
- segítően együttműködik a tanárjelölttel az olyan nevelési tevékenységet tartalmazó feladatoknál, amelyek végrehajtását a hallgató részben önállóan végzi,
- megfigyelőként jelen van olyan nevelési tevékenységeket tartalmazó feladatok végrehajtásánál, melyeket a jelölt önállóan végez,
- a tanárjelölt gyakorlati helyszínen végrehajtott feladatát, magatartását, pedagógus egyéniségét egyéni beszélgetésben elemzi, értékeli közösen a jelölttel.

A hallgatói feladatai

- Az általa kiválasztott feladatok végrehajtásával törekszik saját egyéniségét és a nevelői tevékenységet minél teljesebben megismerve kialakítani azon tanári kompetenciáit, amelyek őt alkalmassá teszik az iskolában jelentkező nevelői szerepelvárások sikeres teljesítésére.
- Írásbeli egyéni feladattervet készít a mentorral történt egyeztetést követően, amelyben megtervezi azokat a feladatokat, melyeket megvalósítani kíván. Az egyéni feladatterv sikeres elkészítése érdekében tájékozódik és megismeri a feladatkínálatot, a gyakorlati helyszínt és annak tágabb környezete lehetőségeit a feladatok elvégzésére. E tájékozódásban segítséget kérhet elsősorban mentorától.

- A gyakorlati helyszínen történő feladatvégrehajtás idején törekszik arra, hogy tevékenységével segítse a gyakorlóhely nevelőközösségét pedagógiai céljainak megvalósításában. Magatartásával alkalmazkodjék a gyakorlatul szolgáló intézmény szokásaihoz, betartja annak házirendjét és egyéb működést meghatározó belső szabályozó eszköz előírásait. A gyakorlóhelyen bármiféle, a gyakorlóhely tanulóinak aktív részvételét feltételező tevékenységet csak a mentor engedélyével végezhet.
- A feladatok megoldása során folyamatosan elkészíti a szükséges írásbeli munkákat:
 - pedagógiai helyzet rögzítése (megfigyelési jegyzőkönyvek, feljegyzések)
 - foglalkozási tervek,
 - pedagógiai, reflektív elemzések, értékelések.
- A végrehajtott feladatokat „Pedagógiai dossziéjába” gyűjti, mely tartalmazza
 - az egyéni feladattervet,
 - a feladat megoldása során készített írásbeli anyagokat,
 - önjellemzést, önreflexiót.
- Ezen anyagok részét képezik a hallgatói portfóliónak.

PEDAGÓGIAI FELADATOK

Dr. Márton Sára

Nyíregyházi Egyetem

Alkalmazott Humántudományok Intézete

Pedagógia és Andragógia Intézeti Tanszék

Osztályfőnöki foglalkozáson való részvétel

Pedagógiai cél:

A hallgatók ismerkedjenek meg az osztályfőnök, mint pedagógiai vezető feladat- és tevékenységrendszerével, az osztályfőnök speciális tanári szerepével.

Közvetlen megfigyelés útján szerezzenek tapasztalatot az osztályfőnök tanulókkal és osztályközösségben végzett koordináló tevékenységéről.

A hallgatók ismerjék meg az osztályfőnöki foglalkozás célját, feladatát, nyerjenek betekintést a foglalkozás tervezésének (pedagógiai program, nevelési program, osztályfőnöki munkaterv/tanmenet, foglalkozásterv alapján), szervezésének, közvetett és közvetlen irányításának kérdéseibe.

A hallgatók az adott osztály összetételének megismerését (létszám, fiú-lány arány, életkor, az életkor eltéréseinek okai, tanulmányi teljesítmény, tanulói ambíciók, szocio-ökonómiai, szocio-kulturális háttér) követően készítsenek osztályprofil.

A feladatmegoldás menete:

1) Célzott beszélgetés folytatása az osztályfőnökkel – tájékozódás az osztályról

Az osztály összetétele életkor, nem, életmód, szubkultúra, a család szerkezete alapján.

Az osztály szerkezeti tagolódása: tanulmányi teljesítmény, társas kapcsolatok, egyének szociometriai helyzete az osztályban.

2) A vonatkozó szakirodalomban való tájékozódás – ennek rövid leírása a naplóba. Ismerkedés a nevelési programmal, az osztályfőnöki munkatervvel, foglalkozások terveivel.

A meglátogatásra kiválasztott foglalkozás tervének reflexiókkal ellátott elemzése, értékelése.

3) A megfigyelési, illetve az értékelési szempontok közül 3-4 kiválasztása, ezek rögzítése

4) Hospitálás a foglalkozáson.

A foglalkozás menetének rögzítése, feljegyzések (hospitálási/foglalkozáslátogatási napló) készítése.

5) A foglalkozás elemzése, értékelése írásban (2 oldal)

A megfigyelés, az értékelés szempontjai:

1. Az osztály aktivitása – a témához hozzászólók, a témával kapcsolatban véleményt kifejtők száma, aktív és passzív tanulók aránya
2. Az osztályfőnök vezető szerepének érvényesülése
3. A tanár és a tanulók közötti kommunikáció: kezdeményezés (indítás, felhívás), reagálás (válasz), reflexió (elfogadás, megerősítés, felhasználás, korrekció, elutasítás)
4. Az osztály témával kapcsolatos értékrendje
5. A baráti kapcsolatok, az érzelmek és az előforduló állásfoglalások összefüggésének elemzése
6. Az osztályfőnök értékelő magatartása a témával kapcsolatos beszélgetés (vita) során
7. Érzelmek típusai a tanulók arcán a beszélgetés, a vélemény-nyilvánítás, a vita során
8. A tanulók reakciói a társak véleményére, megnyilvánulásaira
9. Az együttes élmény ereje
10. A beszélgetés, a vita lezárása, a foglalkozás befejezése

Kötelező irodalom:

Bíró Ibolya-Csillag Ferenc (2005): Osztályfőnöki műhelytitkok. Flaccus Kiadó, Budapest

Ajánlott irodalom:

Felső-Nemesné Tóth Marianna (2007): Az osztályfőnök feladata a serdülők nevelésében. Sopron,

Fenyő D. György (2014): Tanárparadoxon. 44 tanács osztályfőnököknek. Új köznevelés. 8. sz. 34-37.

Fenyő D. György (2014): Tanárparadoxon. 44 tanács osztályfőnököknek. Új köznevelés. 9. sz. 40-43.

Mayer József (2008): Útmutató és segédlet az általános iskola nyolcadik évfolyamán dolgozó osztályfőnökök számára. Oktatókutató és Fejlesztő Intézet, Budapest

Szekszárdi Júlia (2000): Még egyszer az osztályfőnöki szerepről. Új Pedagógiai Szemle, 12. sz. 3-11.

Szító Imre (2007): Kommunikáció az iskolában. Iskolapszichológia 7. ELTE PPK Tanárképzési és-továbbképzési Központ, Budapest

Az ofő szerepe. (Szegedi Eszter interjúja Szekszárdi Júliával az Osztályfőnökök Országos Egyesületének elnökével) www.osztalyfonok.hu/cikk.php?id=1164 2015. 02. 23. 17.47

Az iskola, mint társadalmi szervezet megismerése

Pedagógiai cél:

A hallgatók szerezzenek ismeretet az iskola, mint társadalmi szervezet sajátosságairól (hierarchia, vertikális/horizontális kapcsolatrendszerek, funkciók és szerepek) és jellemzőiről (struktúra, cél, kultúra, szinergia, környezethez való viszony, klíma, munkahelyi közérzet, vezetés, vezetési stílus, külső és belső kommunikáció, PR, reklám).

Ismerkedjenek meg az iskola különböző szervezeti egységeivel, mikroszervezeteivel, mint iskolavezetés, nevelőtestület, osztályok.

Tájékozódjanak az iskolavezetés feladatmegosztásáról, a nevelőtestület összetételéről (létszám, nemek aránya, életkor/korfa, végzettségek, szakképzettségek, pedagógusok minősítése), az osztályok számáról, összetételéről, speciális nevelési, oktatási, képzési lehetőségeiről.

A feladatmegoldás menete:

1. Tájékozódás az iskoláról az alapidokumentumok (alapító okirat, pedagógiai program, helyi tanterv, éves munkaterv, házirend, szervezeti és működési szabályzat), a mentor és más pedagógusok segítségével. Tájékozódást segítő gyakorlati feljegyzések készítése a könnyebb eligazodás érdekében.
2. Egy tanítási óra, tanórán kívüli foglalkozás (napközi, sportkör, szakkör) meglátogatása, benyomás szerzése a tanulók magatartásáról, viselkedéséről, a pedagógusok nevelési stílusáról.
3. A tanulók tanórán kívüli iskolai életének megfigyelése (óra közti szünetekben, ebédeltetés során, érkezés közben, tanítás előtt és után).

Megfigyelési szempontok:

1. Az iskola tanulóközösségének jellemzői (létszám, tagozatok, osztályok száma és létszámai, napközis csoportok, különleges bánásmódot igénylő tanulók, diákönkormányzat).
2. A pedagógusok közösségének, a nevelőtestületnek a létszáma, végzettségek, szakképzettségek megoszlása, szakmai munkaközösségek.
3. Az iskolában dolgozó speciális végzettségű és speciális feladatokat ellátó szakemberek (fejlesztő pedagógus, iskolapszichológus, tanító-könyvtáros, tanár-könyvtáros).
4. Az iskola nem pedagógus munkatársai (adminisztratív munkakörben foglalkoztatottak, asszisztensek, rendszergazda).
5. Az iskolában folyó nevelő-oktató munkát segítő köznevelési intézmények (pedagógiai szakszolgálat, pedagógiai szakmai szolgáltatást nyújtó intézmények).
6. Az iskola és a fenntartó/tankerület kapcsolata.
7. Az iskolavezetésben résztvevő pedagógusok száma, beosztása
8. Az iskola épületének jellemzése, az iskola felszereltsége (szak)tantermek, folyosók, (sport)udvar, tornaterem, könyvtár, szakköri, tanári szobák).
9. Az iskola munkarendje – 1-2 választáson alapuló osztály órarendjének elemzése, a házirend, a szervezeti és működési szabályzat jellemzése. A tanulók és pedagógusok tanórán kívüli tevékenysége. Az egész napos iskola.
10. Az iskola és környezetének kapcsolata. Az iskola és család kapcsolattartásának formái.
11. Az iskola funkciói.
12. Általános benyomások az iskola légköréről.

Kötelező irodalom:

Török Balázs-Szekszárdi Júlia-Mayer József (2011): Az iskolák belső világa. In: Balázs Éva-Kocsis Mihály-Vágó Irén (szerk.) (2011). Jelentés a magyar közoktatásról 2010. Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet, Budapest, 273-294.

Ajánlott irodalom:

Baló András (2005): Egy fővárosi általános iskola szervezetszociológiai vizsgálata. Új Pedagógiai Szemle, 5. sz. 59-71.

Báthory Zoltán-Falus Iván (főszerk.) (1997): Pedagógiai Lexikon I., II., III. kötet. Keraban Kiadó, Budapest következő címszavai: házirend, iskola, iskolai szervezet, iskolaközösség, iskolatípus, iskolavezetés, nevelőtestület, osztály (iskolai osztály), pedagógiai program, Serfőző Mónika (é.n): A nevelési-oktatási intézmények, mint szervezetek. In: Bíró Ferenc-Farkas István-Makai Éva et al.: A szervezet kultúrája és a kultúra szervezete. Okker Kiadó, Budapest 20-46.

Bábosik István-Golnhofer Erzsébet-Hegedűs Judit et al.: Az iskolák belső világa. mek.niif.hu/05400/05468/05468.pdf 2015. 02. 23. 20.37

Baracsi Ágnes-Hagymásy Katalin-Márton Sára: Nevelési gyakorlat változó iskola színtereken. Az iskola, mint szervezet.

www.nyf.hu/bgytk/sites/www.nyf.hu/bgytk/files/docs/05a_az_iskola_mint_szervezet.pdf
[2015. 02.23.](#) 20.15

Iskolai ünnepélyen való részvétel

Pedagógiai cél:

A hallgatók ismerkedjenek meg az iskolában megrendezésre kerülő ünnepek, ünnepélyek szervezési és tartalmi feladataival.

Ismerjék meg az ünnepek, ünnepélyek közösségformálásban, a közösséghez tartozás erősítésében betöltött szerepét.

Figyeljék meg az osztályfőnökök szervező, irányító tevékenységét az ünnepély során.

Tanulmányozzák az ünnepély forgatókönyvét, reflektált elemzését naplóban rögzítsék.

Tájékozódjanak (empirikus vizsgálat keretén belül) a tanulók érzelmi, hangulati előkészítéséről.

Tájékozódjanak az iskolai egyenruha viselésével kapcsolatos tanulói vélekedésekről.

A feladatmegoldás menete:

- 1) Célzott beszélgetés osztályfőnökökkel, az ünnepély szervezőjével, rendezőjével, az ünnepi műsorban résztvevő tanulókkal.

Tájékozódás az éves munkaterv vonatkozó fejezeteiben.

Választáson alapuló osztály tanulói körében interjú/kérdőív segítségével az iskolai ünnepekhez/ünnepélyekhez kapcsolódó attitűd, a tanulók iskolai ünnepélyekhez való viszonyulásának mérése .

- 2) A vonatkozó szakirodalom tanulmányozása – reflexiókkal ellátott leírása, elemzése a naplóban.
- 3) A megfigyelési, értékelési szempontok közül 3-4 kiválasztása, ezek rögzítése.
- 4) Az ünnepély tartalmi elemeinek megismerése a tanulók életkori sajátosságainak figyelembevételével.
- 5) Az ünnepélyen való részvétel:
feljegyzés készítése a választott szempontok alapján,
a tanulók érzelmeinek, magatartásának megfigyelése.
- 6) Emlénapok, világnapok, melyek iskolai szintű megemlékezésre alkalmasak.
- 7) A látottak elemzése, értékelése a szempontok alapján.

A megfigyelés, értékelés szempontjai:

- 1) Az ünnepély általános hangulata, érzelmi hatása.
- 2) Az ünnepség tartalmi elemei, a tanulók életkori sajátosságainak figyelembe vétele.
- 3) A tervezés, szervezés, megvalósítás során a tanulói önállóság érvényesülése.
- 4) Az osztályfőnökök irányító szerepének megnyilvánulása.
- 5) Az ünneplés hagyományos vagy innovatív formájának dominanciája.
- 6) Az ünnepély által tanulóknál kiváltott érzelmek, élmények.
- 7) A tanulók magatartása az ünnepély alatt.
- 8) Az ünnep hangulati hatása fokozásának formai kifejeződései.
- 9) Egy osztályközösség aktív szerepvállalása az ünnepély tervezése, szervezése, lebonyolítása során.
- 10) A diákönkormányzat/tagjainak szerepvállalása az ünnepély tervezésében, szervezésében, megvalósításában.
- 11) Feladatmegosztás az ünnepély előkészítésében, megrendezésében az osztályfőnökök, szaktanárok között.

Kötelező irodalom:

Szabó Ildikó (2006): Nemzeti ünnepek az iskolában. Új Pedagógiai Szemle, 7-8. sz. 96-115.

Ajánlott irodalom:

Kiss Józsefné-Pálóczy András (2000): Iskolai ünnepélyek forgatókönyvei 1-4. Jedlik-Okteszt Kiadó Bt. Nyíregyháza

Zrinszky László (2001): Az esztétikai nevelésről. Új pedagógiai Szemle, 12. sz. 11-21.

Baracsi Ágnes-Hagymásy Katalin-Márton Sára: Nevelési gyakorlat változó iskola színtereken. Ünnepek nevelőértéke.

www.nyf.hu/bgytk/sites/www.nyf.hu/bgytk/files/docs/05d_unnepek.pdf 2015. 02.24. 10.19

Gönczöl Enikő: Történelemtanítás a gyakorlatban. www.tte.hu/media/pdf/34-gonczol-meglep.pdf 2015. 02.24. 11.31

Az általános iskola és a múzeum együttműködése

Pedagógiai cél:

A hallgatók ismerjék meg az iskolán kívüli nevelési színterek egyikét, a múzeumot, mint olyan közművelődési intézményt, amely sajátos módon járul hozzá az iskola nevelési feladatainak kiteljesedéséhez.

Nyerjenek betekintést az együttműködés szervezeti módjaiba, formáiba.

Ismerjék meg a múzeumpedagógus szakmai, pedagógiai tevékenységét.

Vegyenek részt múzeumlátogatáson, egy múzeumi tanórán/foglalkozáson, ismerjék meg tervezésének, szervezésének, vezetésének pedagógiai alapelveit.

A feladatmegoldás menete:

- 1) Részvétel a múzeumlátogatás, múzeumi tanóra/foglalkozás előkészítésétől a lezáró értékelésig tartó teljes folyamatban.
- 2) A megadott szempontok alapján megfigyelés végzése.
- 3) Célzott beszélgetés a szervező (múzeum)pedagógussal az együttműködés lehetőségeiről, a múzeumi foglalkozás hasznáról, a szervezés, a megvalósítás nehézségeiről, a múzeum sajátos, általános iskolásoknak szóló programkínálatáról
- 4) Beszélgetés a tanulókkal a múzeumlátogatás, múzeumi tanóra/foglalkozás tapasztalatairól, az ismeretszerzés e sajátos formájáról.
- 5) A kötelező vagy ajánlott irodalmak egyikének reflexiókkal ellátott elemzése.

A megfigyelés, értékelés szempontjai:

- 1) A tanulók múzeumlátogatásra történt előzetes felkészítésének megfigyelése.
- 2) A múzeumi tanóra/foglalkozás menetének rögzítése.
- 3) A tanulók életkori sajátosságainak figyelembe vétele a foglalkozás egészén.
- 4) A múzeumi tanóra/foglalkozás eredményessége a tanulók viselkedése, együttműködése, aktivitása, passzivitása függvényében.
- 5) A múzeumi tanórán/foglalkozáson szerzett ismeretek hasznosulása.

Kötelező irodalom:

Vásárhelyi Tamás-Sinkó István (2004): Múzeum az iskolatáskában. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest

Ajánlott irodalom:

Bereczki Ibolya-Sághi Ilona (szerk.) (2010): Élmény és tudás. Múzeumi szakemberek a közoktatás szolgálatában. Kutatási jelentés. Szabadtéri Néprajzi Múzeum, Múzeumi Oktatási és Képzési Központ, Szentendre

Karlovitz János (2009): A Nemzeti Alaptanterv és a kerettantervek múzeumi, múzeumpedagógiai vonatkozásai, lehetőségei. In: Vásárhelyi Tamás (szerk.): Múzeum és iskola 2009. Múzeumok a közoktatás szolgálatában. Kutatási jelentés. Szabadtéri Néprajzi Múzeum Múzeumi Oktatási és Képzési Központ, Szentendre. 28-38.

Koltai Zuzsa (2011): A múzeumi kultúráközvetítés változó világa. A múzeumi kultúráközvetítés pedagógiai és andragógiai szempontú vizsgálata. Iskolakultúra-könyvek 41. Veszprém

Vásárhelyi Tamás-Kárpáti Andrea (szerk.) (2010): A múzeumi tanulás kézikönyve. Magyar Természettudományi Múzeum-ELTE TTK Multimédiapedagógiai és Információtechnológiai Központ, Budapest

Nevelési helyzetek megfigyelése, elemzése

Pedagógiai cél:

Tanórai hospitálások, iskolai és iskolán kívüli foglalkozások hospitálásai során alapozódjon meg a hallgatók pedagógiai problémaérzékenysége.

Legyenek képesek nevelési helyzetek, szituációk észlelésére, leírására, reflektált elemzésére, megoldási javaslatok megfogalmazására.

Lássák be a pedagógiai következetesség szükségességét a nevelési helyzetekben.

A feladatmegoldás menete:

- 1) A nevelési helyzet fogalmának meghatározása szakirodalom és egyéni tapasztalatok alapján.
- 2) A megfigyelt helyzet leírása, elemzése:
 - a. az interperszonális kapcsolat (nevelési helyzet) résztvevőinek bemutatása a meglévő pedagógiai ismeretek alkotó felhasználásával
 - b. a konkrét szituáció leírása adekvát pedagógiai szaknyelv alkalmazásával
 - c. a pozitív nevelő hatás megragadása
 - d. a helyzet reflexiókkal történő elemzése, értékelése
 - e. megoldási lehetőségek (agresszív/korlátozó/együttműködő megoldás, tehetetlenség) leírása
 - f. saját megoldási javaslatok megfogalmazása
 - g. hasonló esetek felidézése saját élmény alapján

Kötelező irodalom:

Szabó Éva (2006): Szeretettel és szigorral. Akadémiai Kiadó, Budapest

Ajánlott irodalom:

Hegyi Ildikó (2000): Jaj, te gyerek! Nevelési helyzetek az óvodában. Okker Kiadó, Budapest

Kádár Annamária (2014): Mesepszichológia 2. Útravaló kényes nevelési helyzetekhez.

Kulcslyuk Kiadó Kft, Budapest

Schleinerne Szárnyel Erzsébet (2005): Személyiségsspecifikus vonások konfliktusos nevelési helyzetek megoldásában. Profunda Kiadó, Kaposvár

A pedagógus tanórai tervező tevékenységének megfigyelése

Pedagógiai célok:

A hallgatók szerezzenek ismereteket az általános iskolai tanítási-tanulási folyamat tervezéséhez szükséges központi/országos dokumentumok (Nemzeti alaptanterv, kerettantervek) és a tervezés helyi dokumentumai (helyi tanterv), valamint a pedagógus egyéni tervdokumentumai kapcsolatáról, egymásra épüléséről, koherenciájáról. Szerezzenek tapasztalatot a tanórai célok megvalósulásának folyamatáról.

A feladatmegoldás menete:

- 1) Ismerkedés a hospitálásra kiválasztott tanóra tervével:
 - a. a tanóra cél- és feladatrendszerének rögzítése: fejlesztendő attitűdök, készségek, képességek, a tanítandó ismeretek (pl. fogalmak, szabályok) és az elérendő tudásszint megnevezése
 - b. a tanóra folyamán megvalósítandó (didaktikai) feladatok felsorolása
 - c. tantárgyi kapcsolatok leírása
 - d. a tankönyv, munkafüzet, feladat- és szöveggyűjtemény, digitális tartalmak segítségével az órán feldolgozandó tananyag megismerése
 - e. hospitálás a tanórán, a tapasztalatok rögzítése a korábban már használt hospitálási naplóban.

A megfigyelés, értékelés szempontjai:

- 1) A tanítási óra időarányai
- 2) A tanóra szerkezeti egységei
- 3) A tanulók és a tanár tanórai tevékenysége
- 4) A tanóra cél- és feladatrendszere
- 5) Alkalmazott pedagógiai eljárások, módszerek, munkaformák
- 6) Felhasznált (IKT) eszközök, segédanyagok, feladatlapok, digitális tananyagok

7) A táblakép/digitális táblaképek, tanári, tanulói PPT-bemutató(k)

Kötelező irodalom:

Kotschy Beáta (2003): Az iskolai oktatómunka tervezése. In: Falus Iván (szerk.). Didaktika. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest 467-486.

Ajánlott irodalom:

Lenkovocs Ildikó-Márton Sára-Schmercz István-Szabó Antal (2010): Didaktikai visszacsatolás – Pedagógusok módszertani kultúrájának mérése Szabolcs-Szatmár-Bereg és Szatmár megyében. SZSZB Megyei Önkormányzat MPKKI, Nyíregyháza

Kotschy Beáta: A pedagógiai tervezésre való felkészítés a tanárképzésben.
www.omikk.bme.hu/collections/phd/Gazdasag_es_Tarsadalomtudomanyi_Kar/2001/Kotschy_Beata/ertekezes.pdf 2015. 02. 26. 14.00

Szakköri foglalkozáson való részvétel

Pedagógiai célok:

A hallgatók szerezzenek ismereteket az iskolai élet szerves részét képező, a különböző szaktárgyakhoz kapcsolódó tanórán kívüli tanulási formáról.

Tapasztalják meg a szakköri munka tervezése, szervezése során a tanulók igényének, érdeklődésének figyelembe vételét, érvényesülését.

Ismerjék meg az eredményes szakköri tevékenységnek és az iskolai tanulmányi munkára gyakorolt pozitív hatását.

Szaktárgyuk valamelyikének szakköri foglalkozásán való részvétel során gyűjtsenek tapasztalatokat az ott folyó munkáról.

Vállaljanak önálló tervezés, szervezési és irányítási feladatot a szakköri munkában.

A feladatmegoldás menete:

- 1) Célzott beszélgetés a szakköri foglalkozás vezetőjével.
- 2) A hospitált szakköri foglalkozás menetének, rögzítése, reflexiókkal ellátott elemzése.
- 3) A tanulók szakköri tevékenységének összegzése.
- 4) Érdeklődési körnek megfelelően bekapcsolódás a szakköri munka valamely fázisába, annak önálló megvalósítása.
- 5) A 4) pontban foglaltak alapján tervkészítés, a szakkör vezetőjével konzultáció a feladat elvégzésének lehetőségéről.
- 6) A végrehajtott foglalkozásrész tervezetének csatolása.

Az önállóan végrehajtott feladat eredményességének reflektált értékelése (a szakkör vezetőjének, hallgatótárs véleménye, önértékelés alapján) írásban.

Iskolai projektnap/hét tervezésében, szervezésében való részvétel

Pedagógiai célok:

A hallgatók saját élmény alapján szerezzenek tapasztalatokat a projektmódszer iskolai alkalmazásának lehetőségeiről.

Tanulmányozzák a helyszínen a pedagógusok tervező, szervező tevékenységét, a nevelőtestület együttműködését, a tanulók érdeklődésére és aktív részvételére alapozott eljárás megvalósulását.

Tájékozódjanak az iskola korábbi tanévei projektnapjainak/heteinek eredményességéről, a tanulók tanulmányi eredményére gyakorolt hatásáról.

Kapcsolódjanak be választáson alapuló al/projekt tervezésébe és kivitelezésébe. Tapasztalják meg a tanulókkal való együttműködés tanórán kívüli együttműködésének sajátos formáját.

A feladatmegoldás menete:

- 1) Tájékozódás a projektnap/hét keretén belül megoldandó komplex feladatról, problémáról.
- 2) Döntés meghozatala a választáson alapuló témához való csatlakozásról.
- 3) Az elméletre alapozott, elsajátított ismeretek birtokában a projekt lépéseinek figyelembe vételével a tervezés és a kivitelezés folyamatába történő bekapcsolódás.
- 4) A projekt végrehajtása.
- 5) A projekt zárása, a projektbemutató

A megfigyelés, értékelés szempontjai:

- 1) A projekt illeszkedése az adott évfolyam tananyag- és tantárgyi struktúrájába.
- 2) A projekt megvalósításában a tervezett algoritmus követése.
- 3) A megvalósítás során fellépő nehézségek (létszám, fegyelem, passzív tanulók) kezelése.

- 4) A projektmódszer pozitívumai (pl. szociális kompetenciák fejlesztése, nagyobb autonómia a feladatvégzés során, az egymástól tanulás lehetősége)
- 5) Az együttműködő/aktív és passzív tanulók, tanárok aránya
- 6) A projekt értékelése
- 7) A projekt továbbélése a mindennapi tanítási-tanulási tevékenység során.
- 8) A projekt értékelése:
 - a. a tanulói önértékelésnél a középpontban a projekt készítésének folyamata,
 - b. a csoportok értékelésének középpontjában a bemutatás áll.
- 9) A projekt közzététele:
 - a. az eredmények, a produktum nyilvánosság elé tárása (bemutatás, beszámolók, viták, bemutatók, kiállítások, előadás)
 - b. a felvetődő kérdések (az értékelés, bírálat, visszajelzések tükrében) megbeszélése, esetleg új projektek tervének megfogalmazása
- 10) A Végzett tevékenység naplóban való rögzítése

Kötelező irodalom:

M. Nádas Mária (2003): A projektmódszer. Gondolat Kiadó, Budapest

Ajánlott irodalom:

Honfi Anita-Komlódi Nóra (2010): Projektpedagógia. Műszaki Kiadó, Budapest

Hátránykompenzáló foglalkozáson való részvétel

Pedagógiai célok:

A hallgatók ismerjék meg a tanulási hátrányok kompenzálásának lehetőségeit, a korrekcióját szolgáló sajátos szervezeti megoldásokat/programokat.

Tárgyalják fel a hátránykompenzáló foglalkozás szervezésének, szükségességének okait.

Nyerjenek betekintést a hátrányos és halmozottan hátrányos, a lemorzsolódással veszélyeztetett tanulókkal való differenciált tanulásszervezés módszereibe.

Gyűjtsenek tapasztalatokat a tanulók tanulási stílusáról.

A feladatmegoldás menete:

- 1) Részvétel a mentor vagy más pedagógus által tartott eltérő szervezésű, tartalmú, funkciójú hátránykompenzáló, fejlesztő foglalkozáson.
- 2) Tájékozódás a pedagógustól a tanulókról, a foglalkozás céljáról, a különböző szervezeti megoldásokról.
- 3) Információk gyűjtése arról, hogy a tanulók milyen jellegű tanulási nehézség következtében vesznek részt a foglalkozáson.
- 4) A tapasztalatok írásban történő rögzítése.

A megfigyelés, értékelés szempontjai:

- 1) A differenciált tanulásszervezés megvalósulásának összehasonlítása tanórai és foglalkozási keretek között.
- 2) Az egyéni bánásmód, személyre szóló feladatok, a differenciált tanulásszervezés munkaformáinak érvényesülése a foglalkozáson.
- 3) A tanulók viselkedésének, magatartásának megfigyelése a foglalkozáson.
- 4) A pedagógus nevelési stílusának, nevelői attitűdjének megfigyelése.

Kötelező irodalom:

Márton Sára-Venter György: Hátránykompenzáló gyakorlat.

www.nyf.hu/bgtyk/sites/www.nyf.hu/bgtyk/files/docs/04/hatranykompenzalo_gyak.pdf 2015.

03.01. 10.30

Ajánlott irodalom:

Fejes József Balázs (2006). Miért nem fontosak a hátrányos helyzetű tanulók? Új Pedagógiai Szemle, 7-8. 17-26.

Ginnis, Paul (2006): Tanítási és tanulási receptkönyv. Az izgalmas és élvezetes tanulás eszközei. Pécsi Direkt Kft. Alexandra Kiadója, Pécs

K. Nagy Emese-Nagy Zita Éva (2005): Egy hátránykompenzáló iskolai program. A Complex Instruction Program alkalmazása hátrányos helyzetű tanulók iskolai munkájában. Új Pedagógiai Szemle, 1. 86-102.

Radicsné Szerencsés Katalin (2008): Minőségi munka a tanítási órákon. Módszerek a sajátos nevelési igényű gyermekek fejlesztéséhez. APC Stúdió, Gyula

Venter György-Márton Sára (2009): Iskola és hátránykezelés. In: Bábosik István-Torgyik Judit (szerk.) (2009): Az iskola szocializációs funkciói. Eötvös József Könyvkiadó, Budapest 164-177.

Tehetségfejlesztő foglalkozáson való részvétel

Pedagógiai célok:

A hallgatók ismerjék meg az adott iskola tehetséggondozó tevékenységét, a tehetséggondozást szolgáló sajátos programjait.

Ismerkedjenek meg különböző tevékenységi formákkal: szakkörökkel, sportkörökkel, önképzőkörökkel.

Nyerjenek betekintést és kapcsolódjanak be a tehetségek megnyilvánulását lehetővé tevő iskolai rendezvények szervezésébe, lebonyolításába (pl. tantárgyi versenyek, versenyekre való felkészítés, vetélkedők, kiállítások).

A feladatmegoldás menete:

- 1) Részvétel a mentor vagy más pedagógus által tartott eltérő szervezésű, tartalmú, funkciójú tehetségfejlesztő foglalkozáson.
- 2) Tájékozódás a pedagógustól a tanulókról, a foglalkozás céljáról, a különböző szervezeti megoldásokról.
- 3) Információk gyűjtése arról, hogy a tanulók tehetségfejlesztését hogyan szolgálja az adott foglalkozás.
- 4) A tapasztalatok írásban történő rögzítése.

A megfigyelés, értékelés szempontjai:

- 1) A differenciált tanulásszervezés megvalósulásának összehasonlítása tanórai és foglalkozási keretek között.
- 2) Az egyéni bánásmód, személyre szóló feladatok, a differenciált tanulásszervezés munkaformáinak érvényesülése a foglalkozáson.
- 3) A tanulók viselkedésének, magatartásának megfigyelése a foglalkozáson.
- 4) A pedagógus nevelési stílusának, nevelői attitűdjének megfigyelése.

Kötelező irodalom:

Czeglédy István-Rozgonyi Tiborné: Tehetséggondozás az iskolai oktatásban.

www.nyf.hu/bgyltk/sites/www.nyf.hu/bgyltk/files/docs/03/tehetsegfejleszto_gyakorlat.pdf

2015. 03.01. 10.45

Ajánlott irodalom:

Barcy Magdolna (2012): Csoportmódszerek alkalmazása a segítésben és a fejlesztésben. Akadémiai Kiadó, Budapest

Geffert Éva-Herskovits Mária (2009): Csak keresni kell...A tehetséges gyerekről nevelőknek. Trefort Kiadó, Budapest

Mihály Ildikó (2004): Különleges tehetségű gyerekek – megold(hat)atlan iskolai problémák? Új Pedagógiai Szemle, 4-5. sz. 144-149.

Klein Sándor (2012): Tanulni jó. Egy pszichológus a pedagógiáról. EDGE 2000 Kft., Budapest

Paul Roeders-Geffert Éva (2007): A hatékony tanulás titka. A hatékony tanítás és tanulás dinamikája. Trefort Kiadó, Budapest

Szabadidős foglalkozás megfigyelése az iskolában

Pedagógiai célok:

A hallgatók ismerkedjenek meg különböző délutáni szabadidős tevékenységekkel, ezek nevelésben betöltött szerepével, a nevelőmunka rendszerével.

Szerezzenek tapasztalatot a tanórán kívüli nevelés lehetőségeiről.

A feladatmegoldás menete:

- 1) Tájékozódás a szakirodalomban, ennek reflexiókkal írásban történő rögzítése.
- 2) Beszélgetés foglalkozást vezető nevelővel, ismerkedés a választott nap napirendjével.
A napirend leírása.
- 3) A megfigyelésre kiválasztott szabadidős foglalkozás tervének tanulmányozása, a nevelési célok rögzítése.
- 4) Az elemzési szempontok alapján célirányos megfigyelés végzése. Az írásos rögzítés hospitálási naplóban történik.
- 5) Tájékozódás egy csoport szabadidőszokásairól kérdőív, interjú segítségével, az elemzés, a tapasztalatok megosztása a nevelővel.
- 6) Felmérés készítése egy csoport szabadidővel kapcsolatos igényeiről, összevetésük az iskola nyújtotta lehetőségekkel.

A megfigyelés, értékelés szempontjai:

- 1) A nevelő szervezési feladatai a szabadidős foglalkozás előtt.
- 2) A nevelési célok megvalósulása a foglalkozás során.
- 3) A tanulók érdeklődésének érvényesülése a foglalkozás folyamán.
- 4) A foglalkozás lezárása, a tanulóknak kiváltott érzelmek.
- 5) A tanulók magatartásának, viselkedésének jellemzése.

Kötelező irodalom:

Baracsi Ágnes-Hagymásy Katalin-Márton Sára: Nevelési gyakorlat változó iskola szintereken. A napközi otthoni nevelőmunka.

www.nyf.hu/bgytk/sites/www.nyf.hu/bgytk/files/docs/05b_napkozi-otthon.pdf 2015. 03.01. 14.05

Ajánlott irodalom:

Füle Sándor (2005): Az iskolai napközi otthoni nevelőmunka fejlesztése. Új Pedagógiai Szemle, 5. sz. 85-93.

Füle Sándor (2004): Napközi otthoni neveléstan. OKKER Kiadó Budapest

Hoffmann Judit (2006): A szabadidő pedagógiai és gyógypedagógiai kérdései. Comenius Kiadó, Budapest

Szabadidős foglalkozás tervezése, szervezése, irányítása az iskolában

Pedagógiai célok:

A hallgatók önállóan végezzenek tervezési, szervezési, irányítási feladatokat szabadidős foglalkozások keretén belül.

Gyakorolják az önálló, nevelő jelenlétével az önálló pedagógiai tevékenységeket.

Fejlesszék tanári kompetenciáikat a foglalkozások önálló szervezése és megvalósítása terén.

A feladatmegoldás menete:

- 1) Tájékozódás a vonatkozó szakirodalomban, ennek írásban történő rögzítése.
- 2) Előzetes ismerkedés a csoporttal és a nevelővel, tájékozódás a tanulók érdeklődéséről.
- 3) A választott szabadidős foglalkozás feladatának, céljának tanulmányozása, írásban történő rögzítése.
- 4) A szabadidős foglalkozás egy mozzanatának/egészének önálló megtervezése.
- 5) A tevékenység önálló szervezése, irányítása a csoportban.
- 6) A foglalkozás után írásos elemzés, önértékelés. Beszélgetés a nevelővel/mentorral a tevékenység eredményességéről, sikeréről.
- 7) A nevelő/mentor reflektált értékelése

Az elemzés, értékelés szempontjai:

- 1) Az adott tevékenység választásának indoklása, érvelés a döntések mellett.
- 2) A szervezés, irányítás során fellépő nehézségek, problémák.
- 3) Célok, feladatok megvalósulása a foglalkozáson.
- 4) A tanulók reagálásai az utasításokra, kérésekre, értékelésre.
- 5) Önértékelés: a tanári cselekedet következményei a tanulókra és önmagára, változtatási/módosítási lehetőségek
- 6) A foglalkozás légköre

Kötelező irodalom:

Baracsi Ágnes-Hagymásy Katalin-Márton Sára: Nevelési gyakorlat változó iskola szintereken. A napközi otthoni nevelőmunka.

www.nyf.hu/bgytk/sites/www.nyf.hu/bgytk/files/docs/05b_napkozi-otthon.pdf 2015. 03.01. 14.05

Ajánlott irodalom:

Dobos Zoltánné (2010). Napközis foglalkozások tervezése. Tanítói kézikönyv 1-2. osztály. Nemzeti Tankönyvkiadó Zrt., Budapest

Dobosné Pető Erzsébet-Bodnárné Csáki Judit (2005): Napközis foglalkozások tervezése. Tanítói kézikönyv. Általános iskola 3-4. osztály. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest

Füle Sándor (2005): Az iskolai napközi otthoni nevelőmunka fejlesztése. Új Pedagógiai Szemle, 5. sz. 85-93.

Füle Sándor (2004): Napközi otthoni neveléstan. OKKER Kiadó Budapest

Hoffmann Judit (2006): A szabadidő pedagógiai és gyógypedagógiai kérdései. Comenius Kiadó, Budapest

Tanulók tanulási tevékenységének megfigyelése délutáni foglalkozások keretében

Pedagógiai célok:

A hallgatók ismerjék meg a tanulmányi foglalkozás tervezésének, szervezésének, irányításának sajátos pedagógiai jellemzőit, követelményeit.

Szerezzenek közvetlenül tapasztalatot a tanulók tanulási tevékenységéről, a tanulás során alkalmazott módszereikről, stratégiáikról.

Ismerkedjenek meg a pedagógus tanulást támogató, segítő tevékenységével.

A feladatmegoldás menete:

- 1) Szakirodalomban való tájékozódás, írásban történő rögzítése
- 2) Beszélgetés a foglalkozást vezető nevelővel.
- 3) Hospitálás egy tanulmányi foglalkozáson.
- 4) Célzott beszélgetés a tanulókkal.
- 5) Elemzés a választott szempontok alapján.
- 6) Irányított beszélgetés a szaktanárokkal.

Megfigyelési szempontok:

1a) A házi feladat elkészítéséhez, a tananyag elsajátításához szükséges idő a csoporthoz tartozó tanulók tanárai szerint a különböző tantárgyak esetében.

1b) A tanulásra fordított tényleges idő a különböző tantárgyak esetében.

1c) Ha van eltérés, ennek indoklása.

2a) A csoport legeredményesebb és legeredménytelenebb tanulójának tanulási módszere.

2b) Az adott tanulók véleménye saját tanulási eljárásukról.

2c) Javaslatok megfogalmazása a kevésbé eredményes tanuló számára.

Kötelező irodalom:

Rozgonyi Tiborné Váradi Éva (2010): Önszabályozó tanulás. Krúdy Könyvkiadó, Nyíregyháza

Ajánlott irodalom:

Oroszlány Péter (2009): Könyv a tanulásról. Független Pedagógiai Intézet, Tankönyvcentrum, Budapest

Oroszlány Péter (2008): Tanulásmódszertan. Methodus Tan Kiadó, Budapest

Oroszlány Péter (2007): Tanulásmódszertan általános iskolásoknak. Tanári kézikönyv. Magánkiadás

Oroszlány Péter (2006): Tanulásmódszertan középiskolásoknak. Tanári kézikönyv. Methodus-Tan Bt. Budapest

Réthy Endréné (2003): Motiváció, tanítás, tanulás. Miért tanulunk jól vagy rosszul? Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest

Tanulmányi foglalkozás egész napos iskolában

Pedagógiai célok:

A hallgatók ismerjék meg az egész napos iskolában a tanulmányi foglalkozás tervezésének, szervezésének, irányításának sajátos, komplex vonatkozásait, követelményeit.

Tanult pedagógiai ismereteik birtokában fejlesszék tanári kompetenciáikat a tervezés, szervezés, irányítás terén.

A már meglévő elméleti ismeretek, hospitálási tapasztalatok járuljanak hozzá a hallgató pedagógiai rátermettségének kipróbálásához.

A feladatmegoldás menete:

- 1) Szakirodalmi tájékozódás, rögzítése írásban.
- 2) Beszélgetés a foglalkozást vezető nevelővel.
- 3) Hospitálás egy tanulmányi foglalkozáson.
- 4) A választott foglalkozás tervének elkészítése, megbeszélése a nevelővel
- 5) A tanulmányi foglalkozás megtartása.
- 6) A foglalkozás elemzése, értékelése a választott szempontok alapján.

Az elemzés, értékelés szempontjai:

- 1) A foglalkozásra való felkészülés, időbeosztása, a tanulók bevonása a tervezés folyamatába.
- 2) A differenciált tanulásszervezés megnyilvánulása a foglalkozáson.
- 3) Fegyelmezett, ugyanakkor az önálló ütemben végezhető munka lehetőségének biztosítása.
- 4) A különböző tantárgyak feldolgozásának, számonkérésének módszerei, módszerkombinációi.
- 5) Az alkalmazott módszerek és a tanulói motiváció összefüggései.

Kötelező irodalom:

Kotschy Beáta (2003): Az iskolai oktatómunka tervezése. In: Falus Iván (szerk.). Didaktika. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest 467-486.

Ajánlott irodalom:

Baracsi Ágnes-Hagymásy Katalin-Márton Sára: Nevelési gyakorlat változó iskola színtereken. A napközi otthoni nevelőmunka.

www.nyf.hu/bgytk/sites/www.nyf.hu.bgytk/files/docs/05b_napkozi-otthon.pdf 2015. 03.01.

14.05

Egy nap az erdei iskolában

Pedagógiai célok:

A hallgatók ismerkedjenek meg az iskolán kívüli nevelés és oktatás egy meghatározó színterével, az erdei iskolával.

Ismerjék meg az erdei iskola egy napja szervezését, levezetését, lebonyolítását (tervezéssel együtt), a pedagógusi szakma egyik legmagasabb szintű szervezői tevékenységét.

Nyerjenek betekintést a tantárgyak integrációját jelentő komplex tanítási-tanulási folyamatba.

Szerezzenek közvetlen tapasztalatot az élményszerű tanulásról, az erdei iskolai tanulásszervezés sajátosságairól, projektekről, kooperatív tanulásról.

Figyeljék meg a tanulók társas kompetenciáinak alakulását a kijelölt feladatok/projektek végrehajtása közben.

A feladatmegoldás menete:

- 1) Tájékozódás a szakirodalomban, írásban történő rögzítése.
- 2) Az iskola helyi tantervének tanulmányozása: az erdei iskola szervesülése a tantervbe.
- 3) Az erdei iskola helyszínének feltérképezése: épület, környezet, infrastruktúra, a tanulás, a szabadidő terei.
- 4) Az erdei iskola heti és adott napi programja: konkrét tevékenységek, projektek, vetélkedők, versenyek, túrák.
- 5) A tanulók aktív, cselekvő együttes tevékenységének megfigyelése.
- 6) Interjúk készítése: pedagógusokkal, tanulókkal.
- 7) Az interjúk írásban történő összegzése, dokumentálása.
- 8) Bekapcsolódás egy feladat/tevékenység végrehajtásába.
- 9) A nap dokumentálása fotókkal, a tanulók írásos, rajzos élménybeszámolóival.

Kötelező irodalom:

Agárdy Sándor (2004). Erdei iskola kézikönyv. A tornyospálcai modell. Agroinform Kiadó, Budapest

Ajánlott irodalom:

Kosztolányi Istvánné (szerk.) (2002): Az erdei iskola hasznos könyve. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest

Treiber Zsuzsanna (2004): Gyertek velem erdei iskolába. Magyar Környezeti Nevelési Egyesület, Budapest

Családlátogatáson való részvétel

Pedagógiai cél:

A hallgatók szerezzenek tapasztalatot az osztályfőnök és a család kapcsolattartásának ezen formájáról.

Ismerjék meg a családlátogatás szervezéstechnikai lehetőségeit.

Tájékozódjanak a családi életre való nevelés feladatairól.

A megoldás menete:

- 1) Tájékozódás a szakirodalomban, ennek írásbeli rögzítése.
- 2) Beszélgetés az osztályfőnökkel, időpont egyeztetése.
- 3) A családlátogatás szempontjainak megbeszélése, ezek rögzítése.
- 4) Tájékozódás a választott családról az osztályfőnök véleménye alapján, beszélgetés a tanulóval.
- 5) Részvétel a családlátogatáson.
- 6) Megfigyelés végzése a megadott szempontok alapján – annak utólagos leírása, hogy a családot ne zavarja.
- 7) A tapasztalatok elemzése, értékelése írásban.
- 8) Családlátogatási jegyzőkönyv készítése

A megfigyelés szempontjai

- 1) Az osztályfőnök előkészítő, szervező tevékenysége
- 2) A nevelő felkészülése a látogatásra.
- 3) A látogatás osztályfőnöki szempontjainak megválasztása, indoklása
- 4) A családlátogatás menete (szubjektív benyomások rögzítése)
- 5) A szülők, a gyerekek viselkedése

Kötelező irodalom:

Török Ildikó (2009): Szükség lenne rá, de... Családlátogatás múlt időben. Raabe Kiadó, Budapest

Bábosik István (1997): Családlátogatás. Szócikk. In: Báthory Zoltán-Falus Iván (főszerk.): Pedagógiai Lexikon I. 246.

Családlátogatási jegyzőkönyv¹

A családlátogatás időpontja: _____

A családlátogatás résztvevője: _____

A meglátogatott tanuló neve: _____

osztálya: _____

osztályfőnöke: _____

1. A szülővel való kapcsolatfelvétel

Hogyan került kapcsolatba a szülővel?

- ☐ telefonon keresztül,
- ☐ levél segítségével,
- ☐ ellenőrzőn keresztül,
- ☐ egyéb.

2. Hivatalos feljegyzések áttekintése

A családlátogatást megelőzően az alábbi dokumentumokat tekintetem át:

az iskola dokumentációja,
jegyzőkönyvek,
jelentések,
kérelmek,
levelek,
más szakemberek írásos feljegyzései,
óvodai, iskolai jellemzés.

A család bemutatása

együtt élő családtagok száma:

életkoruk, foglalkozásuk:

¹ kgszi.hu/tamop/images/doc/csaladlatogatasi%20jkv.doc

a család szociális helyzete:

A látogatás eredményei

a család lakóhelyi környezetének bemutatása

a család otthonának bemutatása

ki volt jelen a családlátogatás alatt

a tanuló személyes terének bemutatás

a fogadtatás légköre

kivel került kapcsolatba a családlátogatás során

a lefolytatott beszélgetés témáinak ismertetése

családtagok egymáshoz való viszonyának leírása és értékelése

különös, figyelemre méltó események, történések

család életmódjának általános jellemzése

családlátogatás általános hangulata, ki hogyan érezte magát

családlátogatás lezárása, megállapodások

felmerült új problémák, szempontok a családlátogatással kapcsolatban

A tanuló bemutatása

neme:

életkora

egészségi állapota

általános pszichés állapota

természetes támaszok működése, illetve azok elégtelensége

nemi, életkori, egészségi, pszichés, szociális, kisebbségi létből vagy más okból származó hátrány

anyagi depriváció (kielégítetlen vágyak, szükségletek)

Iskola és esélyegyenlőség

Pedagógiai cél:

A hallgató tájékozódjon az adott iskola esélyegyenlőségi programjáról, egy választott iskolai osztály esetében a társadalmi mobilitás trendjeiről.

Pedagógusi vélemények gyűjtése.

Megjegyzés: a feladat végrehajtása csak elemi szintű elemzést tesz lehetővé, az adatok értékelésekor csupán becsléseket célszerű tenni. Az adatszolgáltatás személyiségi jogokat nem sérthet, ezért az adatok név szerinti azonosíthatóságát ki kell zárni.

A vizsgálat módszerei:

- 1) Strukturálatlan interjú az osztály pedagógusaival, osztályfőnökével.
- 2) Dokumentumok tanulmányozása, adatgyűjtés iskolai dokumentumokból (tanulmányi eredmények alakulása, kompetenciamérések longitudinális összehasonlítása, továbbtanulási aspirációk).
- 3) Adatgyűjtés a tanulóktól kérdőív segítségével (szülők iskolai végzettsége, foglalkozása), a kompetenciamérés tanulói kérdőív adatainak elemzése.
- 4) Az iskola beiskolázási mutatói, a továbbtanulók számaránya.

A vizsgálat menete:

- 1) Tervezze meg, milyen mutatók mentén lehet realisabb képet kapni arról, hogy egy adott iskola (adott osztályai) tanulóinak hogyan alakulnak a társadalmi esélyei! Az adott iskola felerősíti-e vagy kompenzálja a társadalmi esélykülönbségeket?
- 2) Pedagógusokkal készítsen interjút és gyűjtse össze véleményüket az adott problémaköréről!
- 3) Tájékozódjon arról, hogy az adott iskolának, iskolavezetésnek milyen stratégiája van a társadalmi esélykülönbségek kezelésére, különös tekintettel a hátrányos és halmozottan hátrányos helyzetű tanulók esetében!

Az elemzés, értékelés módja:

A témát elemző módon fejtse ki tényadatok, információk alapján. Végezzen elemi statisztikai vizsgálatokat!

Kötelező irodalom:

Györgyi Zoltán-Kőpatakiné Mészáros Mária (2011): Oktatási egyenlőtlenségek és sajátos igények. In: Balázs Éva-Kocsis Mihály-Vágó Irén (szerk.) (2011): Jelentés a magyar közoktatásról 2010. Oktatókutató és Fejlesztő Intézet, Budapest 363-395.

Keller Judit-Mártonfi György (2006): Oktatási egyenlőtlenségek és speciális igények. In: Halász Gábor-Lannert Judit (szerk.) (2006): Jelentés a magyar közoktatásról 2006. Országos Közoktatási Intézet, Budapest 377-411.

Az iskolai könyvtár tanulmányozása, a könyvtáros munkájának megfigyelése

Pedagógiai cél:

A hallgató szerezzen tapasztalatot az iskolai könyvtár feladatairól a nevelő-oktató munka segítségével, az olvasóvá nevelés feladatának megoldásában.

Nyerjen betekintést az iskolai teljesítmény, a szakirodalmi tájékozottság és az érdeklődés kölcsönhatásába.

Ismerje meg a könyv munkaeszközként való használatát az önálló ismeretszerzésben.

A feladatmegoldás menete:

- 1) Látogatás az iskolai könyvtárban. Megfigyelés végzése, célzott beszélgetés a megfigyelési szempontokban rögzített kérdéskörben a könyvtárossal.
- 2) Választáson alapuló tanuló vagy tanulócsoport olvasási szokásainak vizsgálata kérdőívvel vagy célzott beszélgetéssel.
- 3) Egy könyvtári tanóra, foglalkozás, szakkör megfigyelése. Jegyzőkönyv készítése a foglalkozásról, menetének rögzítése, reflektált értékelése.
- 4) Részvétel olyan tanítási órán, ahol a könyv önálló használatára nevelés, az olvasás szeretetére és hasznosságára nevelés a tanóra nevelési céljai között szerepel. Jegyzőkönyv készítése, elemző értékelés írásvan történő rögzítése.

Megfigyelési, elemzési szempontok:

- 1) A könyvtár tárgyi, személyi feltételei (pl. elhelyezkedés, kötetszám, katalógus).
- 2) A könyvtáros feladatai, munkarendje.
- 3) A könyvtár látogatottsága (tanulók, tanárok, lakosság).
- 4) A könyvtár tanórai, tanórán kívüli feladatokban való közreműködése (az előző tanév konkrét eseményeinek, eredményeinek megismerése, értékelése).

Kötelező irodalom:

Bondor Erika (2002): Az iskolai könyvtárhasználat hazai innovatív példái. Néhány iskolai könyvtárunk eredményeinek gyakorlati szempontú bemutatása. Oktatókutató Intézet, Budapest

Dán Krisztina (2003): Az iskolai könyvtárak fejlesztési stratégiája. Reprezentatív felméréstől a fejlesztési stratégiáig. Oktatókutató Intézet, Budapest

Varga Zsuzsa (2003): Helyzetkép a hazai iskolai könyvtárakról. Új Pedagógiai Szemle, 1.sz. 12-22.

Szülői értekezleten való részvétel

Pedagógiai cél:

A hallgatók szerezzenek tapasztalatot a pedagógus (osztályfőnök) iskolai és családi nevelést koordináló tevékenységéről.

Szerezzenek jártasságot a szülői értekezlet tervezésének, szervezésének, levezetésének és folyamatának megfigyelésében.

Ismerjék meg az iskolai nevelők és a szülők együttműködésének formáit, a különböző nevelői és szülői attitűdöket.

A feladatmegoldás menete:

- 1) Célzott beszélgetés a pedagógussal (osztályfőnökkel).
 - a. Az értekezlet összehívásának oka, pedagógiai célja, témája. Az értekezlet kapcsolódása az iskola (osztály) nevelési tervének, feladatainak megoldásához, a szülőkkel való kapcsolattartás egyéb formáihoz, az előző szülői értekezlethez
 - b. Az adott tanulói (osztály) közösség szülői, családi hátterének jellemzői: nevelési célok, módszerek. Együttműködési készsége az iskolával.
 - c. Választáson alapuló tanuló szüleinek jellemzése – a pedagógus (osztályfőnök) tapasztalatai (családlátogatás, előző értekezletek, nyílt nap) alapján. A gyermek-szülő, szülő-iskola kapcsolata.
- 2) Részvétel a szülői értekezleten – megfigyelés
- 3) A tapasztalatok reflexiókkal ellátott írásbeli rögzítése.

Megfigyelési szempontok:

- 1) Az értekezlet szakaszai, menete.
- 2) A megbeszélésre került tervezett és spontán pedagógiai témák.
- 3) Vitát generáló kérdések, a vita jellemzői (ellentétes nézetek, álláspontok, különböző értékelések, megoldási javaslatok).

- 4) Pedagógiai döntések meghozatala. Intézkedési javaslatok megfogalmazása.
- 5) A pedagógus kommunikációjának, kapcsolatteremtésének jellemzői, a pedagógiai tapintat megnyilvánulása.
- 6) Szülői magatartásformák megfigyelése. Érdeklődésük a szóba került pedagógiai problémákról, feladatokról. Konkrét megnyilatkozásai az iskolával való együttműködésben, kapcsolatban, az elutasításban, a közömbösségben.
- 7) A választott tanuló szüleinek magatartása, jellemzői.

Kötelező irodalom:

Rusz Csilla: Szülői értekezlet szervezése másképp.

rmpsz.ro/uploaded/tiny/files/magiszter/2008/tavasz/06pdf 2015. 03. 24 14.22

PSZICHOLÓGIAI FELADATOK

Dr. Margitics Ferenc

Nyíregyházi Egyetem

Alkalmazott Humántudományok Intézete

Pszichológia és Kisgyermeknevelő Intézeti Tanszék

A tanuló megismerése

A tanuló alapos megismerése nélkül nem lehet eredményes pedagógiai munkát végezni. A pedagógus csak akkor képes tanítványait a helyes irányba vezetni, ha tisztában van a tanulói személyiség sajátosságaival.

A tanulói személyiségről kialakuló kép a nevelési folyamatban formálódik és vissza is hat a nevelési folyamatra. Ha a pedagógus megfelelő információval rendelkezik a tanulóról, és képes azok helyes értelmezésére, akkor számottevő javulás mutatható ki a tanuló tanulmányi eredményében, az iskolához fűződő viszonyában és magatartásában.

A tanulói személyiség megismerésének néhány alapelve a következő:

- A tanulói személyiség megismerése folyamatjellegű, a pedagógus-gyermek interakciós kapcsolatba ágyazódik.
- A megismerés folyamat elválaszthatatlan része a mindennapi pedagógiai munkának, beleépül a pedagógiai gyakorlat minden elemébe.
- A megismerés színtere a teljes tanulói tevékenység rendszer kell, hogy legyen.(nemcsak a tanítási óra, hanem a szabadidős tevékenység is)
- A sokféle megismerési mód és sokirányú megközelítés adhat differenciált és valóság-hű képet a tanulóról.
- Az életkori és egyéni jellemzőket egységben, mint egyéni sajátosságokat kell figyelembe venni.

A tanulói személyiség megismeréséhez három szempontot kell figyelembe venni:

- Mit kell megismerni?
- Hol lehet megismerni?
- Hogyan lehet megismerni?

Mit kell megismerni?

Melyek a személyiségstruktúrának azok a legfontosabb elemei, amelyekről feltétlenül ismereteket kell kapnia a pedagógusnak?

A tanulói személyiséget azonban nem lehet általában vizsgálni, mert konkrét, egyedi mivoltában létezik. A személyiség, mint tulajdonságrendszer olyan hallatlanul gazdag, hogy a

teljességében való megragadását egyetlen pszichológiai feltáró módszer sem teszi lehetővé. De a pedagógusnak nincs is erre szüksége. A pedagógusnak ugyanis nem a tanulónak valamennyi tulajdonságát kell ismerni, hanem csak azokat, amelyeket a nevelési folyamat adott szakaszában fontosnak tart és hasznosítani tud.

A tanulói személyiség következő területeiről kell ismeretekkel rendelkeznie a pedagógusnak:

- Milyen genetikusan meghatározott tulajdonságai vannak, amelyek markáns meghatározói a személyiségnek
- Milyen esetleges veleszületett károsodások akadályozták a személyiség zavartalan kibontakozását
- Érzékszerveinek az átlagostól milyen jellegű eltérése vannak
- A megismerési képességek jellemzői (megfigyelőképesség, emlékezeti képességek, képzelőerő, gondolkodási képességek)
- Kommunikációs képességek jellemzői (beszédforma, szókincs, beszédstílus, olvasásmód, írás)
- Mozgási képességek jellemzői (gyorsaság, erő, ügyesség, állóképesség)
- Érdeklődés jellemzői (érdeklődés tartalma, terjedelme, tartóssága)
- Az értékorientáció jellemzői (az értékrend tartalma, az értékrend hierarchiája)
- Az akarati tulajdonságok jellemzői (céltudatosság, határozottság, akaraterő, önállóság)
- A viszonytulajdonságok jellemzői (énkép, önismeret, igény szint, együttműködés)

Hol lehet megismerni?

Melyek a tanulói tevékenységrendszer legalapvetőbb szinterei, ahol a pedagógusnak lehetősége nyílik a tanulói személyiség megismerésére?

A tanuló legfontosabb tevékenységformái egyben a tanulói megismerés szintereit is jelentik a pedagógus számára. Ezek a következők:

- Fő tevékenysége az iskolai tanulás (iskolai tanóra)
- Egyéb iskolai tevékenységek (szakkör, sportkör, óráközi szünet, tanulmányi kirándulás, iskolai szabadidős programok)
- Otthoni tevékenységek (tanulás, házkörüli munka, hobby, ...)
- Egyéb családon és iskolán kívüli tevékenységek (baráti kapcsolatok, szabadidős programok, játékok stb.)

Hogyan lehet megismerni?

Milyen módszerekkel lehet a tanuló személyiségéről átfogó, pedagógiai szempontból jól hasznosítható képet kapni?

A pedagógusnak a tanulóról kialakított képében két forrásból származó információk szerveződnek egységbe:

- A szándékosan és célirányosan kimunkált, rendezőelvekre épült tudományos megismerésből. Ebből a szempontból a pedagógusoknak olyan a személyiséget vizsgáló eljárásokat kell ismernie, amelyek szakirányú (pszichológiai) képzettség nélkül is fel tudnak használni a tanulói személyiség megismerésére. E módszerek gyorsabbá és pontosabbá teszik a tanulók megismerését, mintha a pedagógus pusztán megfigyelésére, benyomására támaszkodna.
- A hétköznapi emberismeretből, amely a spontán módon, sajátos törvényszerűségeik által szerveződik. A pedagógusnak ismerni kell az ezeket működtető törvényszerűségeket (személypercepció, attribúció és attitűdszerveződés), hogy ki tudja védeni azok torzító hatásait a tanulói személyiség megismerése során.

Ha a pedagógus ismeretei hiányosak a tanulói személyiségről, akkor a személyiségalkító, személyiségfejlesztő beavatkozásainak eredményei esetlegesen lehetnek.

A személyiség, így a tanuló személyisége is konkrét egyedi mivoltában létezik, így általánosan nem lehet megismerni. Ha a pedagógus meg akarja ismerni a tanuló személyiségét, akkor konkrétan meg kell fogalmaznia, hogy a tanulói személyiségnek melyek azok a sajátosságai, amelyek a pedagógiai folyamat szempontjából fontosak.

A következőkben a tanuló megismerésének a következő területeivel foglalkozunk:

A tanuló személyisége

- Jellemzés, önjellemzés
- Énkép, szociális kép
- Sikerkeresés-kudarckerülés
- Szorongás
- Boldogság és szomorúságforrások
- Jövőkép

A tanulás

- A tanulási orientáció
- A tanulási stílus

A családi háttér

- Családrajz
- A család életmódja
- Családi kérdőív

Az osztályközösség

- Szociometriai felmérés
- A közösség iránti beállítódás
- A közösség értékrendje
- A magatartási zavarok gyakorisága és jellemzői
- A kedvezőtlen szociometriai pozíció megváltoztatása

Jellemzés, önjellemzés²

Ez a négy elemből álló gyakorlatsor arról tájékoztat, hogyan látják a tanulók egymást és önmagukat. Segítségével adatokat kaphatunk a tanulók szempontjából figyelemre méltó, további felderítést, vagy éppen beavatkozást szükségessé tévő tartalmakról.

A vizsgálat menete

Osszunk ki minden tanuló számára négy darab írólapot, amelyeket előzőleg a-b-c-d- betűkkel jelöltünk meg. Minden lapra a tanulók írják fel a nevüket, osztályukat és a dátumot.

Instrukció

„Az a) lapon jellemezzétek röviden, a lényeges dolgokra szorítkozva valamelyik osztálytársatokat. Tetszés szerint választhattok bárkit az osztályból, de lehetőleg olyat, akit alaposan ismertek. Legelőször a nevét írjátok fel. Bátran megírhatjátok bárkiről a véleményeteket, mert az írásotokat bizalmasan kezelem, senki illetéktelen kezébe nem kerül. Így senki nem tudja meg – hacsak töletek nem -, hogy kiről írtatok. Ti magatok persze tetszés szerint bárkinek elmondhatjátok, hogy kiről mit írtatok, ha akarjátok.

A b) lapon az osztálynév sorban közvetlenül utánatok következő osztálytársatokat jellemezzétek, hasonlóképpen, a lényegre szorítkozva.

A c) lap kérdése: - írjátok fel! - *Milyennek tartanak engem az osztálytársaim?*

A d) lap kérdése: - ezt is írjátok fel! – *Milyennek tartom én magam?*

Mind a négy kérdésre rövid mondatokkal, akár egyes szavakkal is válaszolhattok. Fontos az őszinteség. Megértettétek a feladat? Az hiszem 30 perc munkaidő elég lesz, öt percenként figyelmeztetlek benneteket az időre. Kezdjétek!”

Értékelés

Elemzési szempontok:

1. Milyen hozzáállással, ambícióval igyekezett megoldani a feladatokat a tanuló?
2. Figyelnünk kell az osztály és azon belül az egyes tanulók dolgozatának a színvonalát.

² Forrás: Tóth László: Pszichológiai módszerek a tanulók megismeréséhez. Kossuth Egyetemi Kiadó, Debrecen, 2000.

3. Nyitva kell tartani a szemünket az egyes tanulók egyéni problémáinak a felfedezésére.
4. Ügyelnünk kell az egyes tanulók között kialakult interperszonális kapcsolatok jellegére.
5. Ki kell éreznünk a dolgozatokból a sajátosan az osztályközösségre jellemző problémákat, hogy a jelzések alapján – valamennyi pontra vonatkozóan – megtervezhessük a megfelelő nevelői beavatkozásokat.

Hallgatói feladatok

1. Végezze el a feladatot egy osztályban.
2. Hasonlítsa az egyes tanulók esetében a mások által róluk alkotott és az önmagukról formált képet!
3. Milyen különbségeket talál a fiúk és a lányok önértékelési kategóriái között?
4. Fogalmazza meg azokat a pszichológiai problémákat, amelyek egyes tanulóknál más tanárral vagy szülőkkel való konzultációt tesznek szükségessé!
5. Ha azonnali nevelői beavatkozást lát szükségesnek, indokolja meg az okát és a tervezett lépés várható következményeit!

Énkép, szociális kép

Ez a vizsgálat előre megadott tulajdonságok skálázása alapján vizsgálja a tanulói énképet és szociális képet.

A vizsgálat menete

A vizsgálat öt szakaszból áll. Ennek megfelelően az értékelő lapból tanulóként öt darabot kell kiosztani. Az egyes szakaszokban sorra kerülő megítélési nézőpontot (tanárom, osztálytársaim, édesapám, édesanyám, önmagam) az értékelő lapokon fel kell tüntetni a tanuló neve, osztálya és a dátum mellett.

Instrukció

1. szakasz

„Kérlek, hogy különböző tulajdonságok szerint értékeld magad. Először is gondold arra, hogy mit mondana tanárod (osztályfőnököd) rólad a lapon található szempontok szerint, ha véleményét pontokban fejezné ki. Hét pontot kap az, akire az adott tulajdonság nagyon jellemző. Egyet kap, akire legkevésbé jellemző. A négy pont az átlagosat fejezi ki. Karikázd be a megfelelő számot!”

2. szakasz

„Most gondold arra, hogy az osztálytársaid véleményét tolmácsolod. Hány pontot adnának neked az egyes tulajdonságok tekintetében, ha a hetes a legtöbb és az egyes a legkevésbé? Karikázd be a megfelelő számot!”

3. szakasz

„Hogyan értékelné téged ezek szerint a szempontok szerint édesapád? Karikázd be a megfelelő számot!”

4. szakasz

„Hogyan értékelné téged ezek szerint a szempontok szerint édesanyád? Karikázd be a megfelelő számot!”

5. szakasz

„Most a te véleményed mond el magadról! Hány pontot adnál magadnak ezek szerint a szempontok szerint? Karikázd be a megfelelő számot!”

Az Énkép értékelő lapot a mellékletek tartalmazzák!

Értékelés

Szemponatok az eredmények elemzéséhez

1. Összehasonlítások

- a tanuló énképe és a pedagógus szociális képe a tanulóról
- a tanuló énképe és az osztálytársak szociális képe a tanulóról
- a tanuló énképe és az apa szociális képe a tanulóról
- a tanuló énképe és az anya szociális képe a tanulóról
- a pedagógus és a szülők szociális képe
- az apa és az anya szociális képe

2. Összehasonlítás tanulmányi teljesítmény, szociális pozíció és szociokulturális háttér alapján

3. Összehasonlítás tulajdonságcsoporthoz szerint

Hallgatói feladatok

1. Végezze el a feladatot egy osztályban.

2. Vizsgálja meg, hogy milyen különbség van az önértékelés és a szociális értékelések között az egyes tanulóknál!

3. Vizsgálja meg, hogy milyen különbség van az önértékelés szintje és a tanulmányi teljesítmény között az egyes tanulóknál.

Sikerkeresés-kudarckerülés³

A vizsgálat során, a listán lévő kijelentések megítélésével, a tanulók maguk is meghatározhatják, hogy a sikerkeresés vagy kudarckerülés viselkedésmódját részesítik-e előnyben a tanulásuk során.

A vizsgálat menete

A Sikerkeresés és Kudarckerülés kérdőívet két példányban adjuk oda a tanulónak, amelyeket A és B betűvel jelölünk meg. Mindkét kérdőívre a tanulók írják fel a nevüket, osztályukat és a dátumot.

Instrukció

„Az A jelű kérdőívben a feladat annak az eldöntése, hogy illik-e rátok egy-egy kijelentés akkor, amikor a kedvenc tantárgyatokat tanuljátok, vagy valamilyen kedvelt munkát végeztek. A kijelentés melletti rublikába írtok be azt, hogy az adott kijelentés esetében igen vagy nem a válaszotok!

A B jelű kérdőívben a feladat annak az eldöntése, hogy illik-e rátok egy-egy kijelentés akkor, amikor a legkevésbé szeretett tantárgyatokat tanuljátok, vagy valamilyen nem kedvelt, de kötelező munkát végeztek. A kijelentés melletti rublikába írtok be azt, hogy az adott kijelentés esetében igen vagy nem a válaszotok!

A Siker és Kudarckerülés Kérdőívet a mellékletek tartalmazzák!

Értékelés

Kódolási kulcs:

A 22 kijelentés egyik fele sikerkereső, a másik fele kudarckerülő vonásokra utal. Ezek a következők:

- Sikerkereső: 2., 4., 5., 6., 10., 11., 12., 13., 14., 16., 18.
- Kudarckerülő: 1., 2., 7., 8., 9., 15., 17., 19., 20., 21., 22.

³ Forrás: Tóth László: Pszichológiai módszerek a tanulók megismeréséhez. Kossuth Egyetemi Kiadó, Debrecen, 2000.

Számoljuk össze igen kijelentés van a sikerkereső kijelentések mellett!

Az A jelű kérdőívben, ha kilenc vagy kilencnél több az igenek száma, akkor a kedvelt tevékenységeknél a sikernek előlegezett öröm az iránytű.

A B jelű kérdőívben, ha hét vagy hétnél több az igenek száma, akkor a nem kedvelt tevékenységnél is a sikernek előlegezett öröm jellemzi a tanulói viselkedést.

Számoljuk össze igen kijelentés van a kudarckerülő kijelentések mellett!

Az A jelű kérdőívben, ha hét vagy hétnél több az igenek száma, akkor a kedvelt tevékenységeknél is a kudarctól való félelem jellemzi a tanulói magatartást.

A B jelű kérdőívben, ha kilenc vagy kilencnél több az igenek száma, akkor a nem kedvelt tevékenységnél szintén a kudarctól való félelem lesz jellemző a tanulói viselkedésre

Hallgatói feladatok

1. Végezze el a feladatot egy osztályban.
2. Tárja fel, hogy a preferált viselkedés tekintetében mi jellemző az osztály egyes tanulóira
3. Hasonlítsa össze, hogy a preferált viselkedés tekintetében az osztályfőnök által legjobbnak és leggyengébbnek ítélt tanulókat!
4. Milyen különbséget tapasztal az adott osztályba járó lányok és fiúk preferált viselkedésmódja között?

Szorongás⁴

Ennek az eljárásnak a segítségével az egyes tanulók általános szorongási szintjéről kapunk adatokat.

A vizsgálat menete

A Szorongás kérdőívet adjuk oda a tanulóknak. A kérdőívre a tanulók írják fel a nevüket, osztályukat és a dátumot.

Instrukció

„A feladatokat annak az eldöntése, hogy a kérdőívben található egyes állításokat igaznak érzitek-e magatokra vonatkoztatva vagy ellenkezőleg, nem értetek vele egyet. A kijelentés melletti rubrikába írtátok be azt, hogy az adott kijelentés esetében igen vagy nem a válaszotok!

A Szorongás Kérdőívet a mellékletek tartalmazzák!

Értékelés

A tanulói szorongásszint jellemzésére a kérdőívben adott igen válaszok számát használjuk (minden igen válasz egy pontot ér).

A kérdőívben elérhető maximális pontszám 42. Az egyes tanulók általános szorongási szintjének a megállapítására a következő kategóriákat használjuk:

- erősen szorongó: 27-42 pont között
- közepesen szorongó: 16-26 pont között
- alig szorongó: 0-15 pont között

A testi tünetek: 4., 5., 16., 18., 19., 22., 27., 34., 37., 39., 41.

Hallgatói feladatok

1. Végezze el a feladatot egy osztályban.
2. Tárja fel, hogy az osztály egyes tanulóira milyen szorongásszint jellemző

⁴ Forrás: Tóth László: Pszichológiai módszerek a tanulók megismeréséhez. Kossuth Egyetemi Kiadó, Debrecen, 2000.

3. Hasonlítsa össze, hogy van-e különbség a fiúk és lányok szorongásszintje között, különös tekintettel a testi tünetekre!

Boldogság és szomorúságforrások⁵

Ez a vizsgálat különösen a tanuló érzelmi és motivációs szférájáról szolgáltat jól felhasználható anyagot a pedagógus számára. Az emberre ugyanis nemcsak a viselkedése, magatartása a jellemző, hanem az is amit szeretne, amitől fél, amire vágyik, amitől szorong, amilyenek a vágyai, ábrándjai, álmai. Ezek a tényezők jelentős szerepet játszanak az életében és olykor élesen emelik ki a tanuló problémáit.

A vizsgálat menete

Osszunk ki minden tanuló számára egy darab írólapot, amelyre a tanulók írják fel a nevüket, osztályukat és a dátumot.

Instrukció

„A kiosztott papírra írjátok fel a címet felülre:

Boldogság és szomorúságforrások

Először írjátok le azt a három kívánságotokat, amelyeknek a teljesülése boldoggá tenné benneteket. Amikor ezzel kész vagytok, ugyancsak írjátok fel azt a három dolgot is, ami leginkább elszomorít, bánt, bosszant, vagy éppen elkésérítene, illetve el szokott keseríteni benneteket!”

Értékelés

Főbb elemzési szempontok:

1. Az osztályra és az egyes tanulókra jellemző vágy színvonala. Vannak-e igényeik és azok milyen jellegűek?
2. Melyek az iskolai és a családi élet tipikus elkésérítő mozzanatai.
3. Olyan egyéni konkrétumok mérlegelése, amelyek esetleg osztályfőnöki beavatkozást igényelnek.

Hallgatói feladatok

1. Végezze el a feladatot egy osztályban.

⁵ Forrás: Tóth László: Pszichológiai módszerek a tanulók megismeréséhez. Kossuth Egyetemi Kiadó, Debrecen, 2000.

2. Próbálja meg a vizsgálat alapján kategóriákba sorolni a tipikus boldogságot ígérő és elkeserítő mozzanatok!
3. Próbálja meg a kívánságokat realitás-irrealitás szempontjából mérlegelni és csoportosítani!
4. Próbálja meg az elkeserítő mozzanatok súlyossága alapján megítélni a tanulók frusztrációs toleranciáját!
5. Tanulmányozza a családra vonatkozó vélekedéseket azoknál a tanulóknál, akiknél az elkeserítő mozzanatok főleg a családi életre vonatkoznak (Családkép vizsgálattal való egybevetés).

Jövőkép

Ezzel a módszerrel a tanulóknak a jövőre vonatkozó elképzeléseit tárhatjuk fel, amelyek révén valójában a tanulói személyiség jelenlegi oldaláról kaphatunk támpontokat.

A vizsgálat menete

Osszunk ki minden tanuló számára egy darab írólapot, amelyre a tanulók írják fel a nevüket, osztályukat és a dátumot.

Instrukció

„A kiosztott papírra írjátok fel a címet felülre:

Hogyan szeretnék élni tíz év múlva?

Gondolkozzatok el azon, hogyan szeretnétek élni tíz év múlva. Írjátok le ezt az életet. Írjátok a tanulási terveitekről és arról az életmódról, amelyet szeretnétek megvalósítani. Írhattok még minden egyébről, amit meg szeretnétek valósítani életetekben!”

Értékelés

Főbb elemzési szempontok:

1. Az elképzelt élet színvonala
2. A rendelkezésre álló hajtóerők, motivációk ereje, jellege
3. Világnézet, érzület alakulása
5. Konkrét segítségnyújtást kívánó mozzanatok

Hallgatói feladatok

1. Végezze el a feladatot egy osztályban.
2. Vizsgálja meg, hogy az életszínvonalra vonatkozó elképzelések tekintetében kiknek reálisak és kiknek irreálisak az igényei!
3. Gyűjtse ki és elemezze azokat az indokokat, amelyekkel a tanulók a tanulási vagy munkába állási szándékukat alátámasztják!
4. Állapítsa meg az egyes tanulók tantárgyi eredményeinek tükrében, hogy a jelzett továbbtanulási szándékok reálisnak tűnnek –e!
5. Elemezze a tanulóknak a családi életre vonatkozó elképzeléseit!

6. Állapítsa meg, hogy függ össze az igények szintje az önértékeléssel (Énkép vizsgálattal való egybevetés)

A tanulási orientáció⁶

Ezzel a kérdőíves eljárással a tanulásmegközelítési orientációt tárhatjuk fel, 10-18 éves korú tanulónál. A kérdőív kitölthető egyénileg és csoportosan is.

A tanulási orientációt vizsgáló kérdőív felépítése és értékelés

A kérdőívben bekarikázott számok egyben pontszámokat is jelentenek. Minden azonos számjegyre végződő tétel egy adott skálához tartozik (pl. 1, 11, 21, 31, 41, 51 – mélyreható tanulási stratégia)

Megértésre törekvő tanulási orientáció

- 1 - *mélyreható tanulási stratégia* (megértésre való törekvés, az új anyag kapcsolása a régihez, saját tapasztalatok alapján önálló kritikai véleményalkotás)
- 2 - *holista tanulási stratégia* (képesség a nagy összefüggések átlátására, széles áttekintés, gyors következtetés)
- 3 - *intrinsic motiváció* (a tantárgy iránti érdeklődés, kíváncsiság, lelkesedés a tanulás iránt)

Reprodukáló tanulási orientáció

- 4 - *reprodukáló tanulási stratégia* (az anyag mechanikus megtanulása, bemagolása, a részletek megjegyzése, a struktúra tanártól várása)
- 5 - *szerialista tanulási stratégia* (tényekre, részletekre koncentráció, a formális kedvelése, rendszeresség)
- 7 - *kudarckerülő (motivációs összetevő)* (állandó félelem a lemaradástól, a másoktól rosszabb teljesítménytől)

Szervezett tanulási orientáció

- 8 - *szervezett tanulási stratégia* (jó munkaszervezéssel a legjobb eredményre való törekvés)
- 9 - *sikerorientáció (motivációs összetevő)* (törekvés a legjobb teljesítményre a magas önértékelés fenntartása érdekében)
- 10 - *lelkiismeretes (motivációs összetevő)* (törekvés a megkövetelt tökéletes véghezvitelre az élvezetről való lemondás árán is)

⁶ Forrás: Tóth László: Pszichológiai módszerek a tanulók megismeréséhez. Kossuth Egyetemi Kiadó, Debrecen, 2000.

6 - Instrumentális (motivációs összetevő)(csak a jó bizonyítványért, a kiválóság előnyeiért, vagy külső nyomásra való tanulás)

Összehasonlító adatok

(a tanulási orientációt vizsgáló kérdőív eredményeinek az értelmezéséhez)

Skálák	Fiúk		Lányok	
	Átlag	Szórás	Átlag	Szórás
Mélyreható	16,8	3,9	17,7	3,8
Holista	18,3	3,2	18,8	3,0
Intrinsic	14,6	4,8	15,3	4,7
Reprodukáló	10,5	4,2	9,4	4,4
Szerialista	12,9	3,7	12,7	3,8
Kudarckerülő	11,7	4,8	11,9	4,9
Szervezett	14,0	4,7	14,6	4,5
Sikerorientált	10,6	3,8	9,4	4,0
Lelkiismeretes	14,8	4,8	15,5	4,0
Instrumentális	10,7	4,7	9,2	4,6
Megértésre törekvő tanulási orientáció	49,7	3,9	51,8	3,8
Reprodukáló tanulási orientáció	35,1	4,2	34	4,4
Szervezett tanulási orientáció	39,4	4,4	39,5	3,9

A Tanulási Orientáció Kérdőívet a mellékletek tartalmazzák!

Hallgatói feladatok

1. A kérdőív segítségével vizsgáld meg egy osztályban az egyes tanulók tanulási orientációit a következő szempontok alapján!

- A három fő tanulási orientáció pontértékeinek egymáshoz való viszonya az osztályban, és külön-külön a fiúk és lányok esetében

- A vizsgált tanulási stratégiák pontértékeinek egymáshoz való viszonya az osztályban, és külön-külön a fiúk és lányok esetében
- A motivációs összetevők pontértékeinek egymáshoz való viszonya az osztályban, és külön-külön a fiúk és lányok esetében
- Fejlesztési terv kidolgozása

2. Milyen összefüggés mutatkozik a vizsgált osztályban az egyes tanulók tanulási orientációs profilja és a tanulmányi teljesítmény között?

3. Mutassa ki, hogy van-e számottevő különbség a fiúk és lányok tanulási orientációs szerkezete között!

4. Vizsgálja meg egy iskolai alulteljesítő tanuló tanulási orientációját és tanulási stílusát (lásd következő kérdőív) és készítsen fejlesztési tervet a hatékonyabb tanulás elősegítésére. Kövesse nyomon ennek a tanulónak a teljesítményét négy hónapon keresztül!

A tanulási stílus⁷

A tanulók különböznek abban a tekintetben, hogyan tudnak hatékonyan tanulni, milyen a tanulási stílusuk. Többféle szempont szerint lehet csoportosítani a tanulási stílusokat. A legfontosabb csoportosítási szempontok a következők:

- A környezeti ingerek szerint
- Az előnyben részesített érzéketi modalitás (csatorna) alapján.
- A társas környezet alapján
- Pszichológiai tényezők alapján

A környezeti ingerek szerinti csoportosítás azon alapszik, hogy a tanulót rengeteg inger éri tanulás közben:

- Zaj (van, aki csak teljes csendben tud tanulni, mások szívesen hallgatnak pl. zenét tanulás közben)
- Megvilágítás (a megvilágítás erőssége általában kapcsolatban van a teljesítménnyel, de pl. van, akit zavar az erős fény tanulás közben)
- Hőmérséklet (egyéneként eltérő, ki milyen hőmérsékletet érez kellemesnek)

Az előnyben részesített érzéketi modalitás (csatorna) alapján három nagyobb csoportba sorolható a tanulási stílus:

- Auditív tanulási stílus (a tananyag hallás utáni feldolgozása, a hallásra támaszkodik inkább).
- Vizuális tanulási stílus (a tananyag látás utáni feldolgozása, a látványra támaszkodik inkább).
- Mozgásos tanulási stílus (a mozdulatok, a cselekvés segíti leginkább a megértést)
- A társas környezet alapján négyféle tanulási stílust különíthetünk el:
- Egyéni tanulási stílus (egyedül, csendben való tanulást, a nyugalmat részesíti előnyben).
- Páros tanulási stílus (tanulópárokban történő tanulás)
- Kis csoportban történő tanulás (társakkal vagy szülővel való együtt tanulás, a tananyag tanulás közbeni megbeszélése másokkal)

⁷ Forrás: Tóth László: Pszichológiai módszerek a tanulók megismeréséhez. Kossuth Egyetemi Kiadó, Debrecen, 2000.

- Nagy csoportban történő tanulás (mások a nagy csoportot kedvelik tanulás közben, ahol sok a társas inger)

Pszichológiai tényezők szintén szerepet kaphatnak a tanulási stílusban. Ebből a szempontból két csoportba sorolhatjuk a tanulókat:

- Reflektív tanulási stílus (a tanulás során a tanuló az információkat szisztematikus elemzésnek veti alá)
- Impulzív tanulási stílus (gyakran előbb cselekszik, mint gondolkodik)

Ez a kérdőíves módszer annak a megismeréséhez nyújt segítséget, hogy a tanulóknak milyen a tanulási stílusa, melyek az előnyben részesített tanulási stratégiái.

A kérdőív a következő hét tanulási stílust vizsgálja:

- Auditív tanulási stílus
- Vizuális tanulási stílus
- Mozgásos tanulási stílus
- Társas tanulási stílus
- Csendes tanulási stílus
- Impulzív tanulási stílus
- Mechanikus tanulási stílus

A Tanulási Stílus Kérdőívet a mellékletek tartalmazzák!

Értékelés

Kódolási kulcs a tanulási stílusok megállapításához:

Auditív tanulási stílus

- 2, 6n, 8, 14, 23, 32n

Vizuális tanulási stílus

- 4, 5, 19, 22, 29

Mozgásos tanulási stílus

- 7n, 9, 12, 16, 33, 34

Társas tanulási stílus

- 3, 18, 20, 24n

Csendes tanulási stílus

- 11n, 21, 24, 25

Impulzív tanulási stílus

- 1n, 13, 17, 28, 31n

Mechanikus tanulási stílus

- 10, 15, 27, 30

Az „n” betűvel jelzett kérdések értékét úgy kapjuk meg, hogy 6-ból kivonjuk a kérdésre adott válasz értékét. Tehát ha a 6-os sorszámú kérdésnél pl. az ötöst karikázta be a tanuló, akkor $6 - 5 = 1$ értéket kell nekünk a skálaérték számításánál figyelembe vennünk.

Az egyes skálaértékeket csak akkor tudjuk egymással összehasonlítani, ha a vizsgált tanulási stílusoknál átlagokat számolunk. Ez azt jelenti, hogy a skálán kapott összpontszámot elosztjuk a skálát alkotó kérdések számával. Pl. az auditív tanulási stílus esetében a kapott összeget hattal, a mechanikus stílus esetében néggyel osztjuk stb.

Hallgatói feladatok

1. Vizsgálja meg egy osztályban, hogy milyen tanulási stílus jellemző a tanulókra!
2. Tárja fel, hogy milyen jellegzetességek mutatkoznak a fiúk és lányok tanulási stílusa között!
3. Vesse össze, hogy a tanulási orientáció milyen összefüggéseket mutat a tanulási stílussal a vizsgált osztályban. Térjen ki a fiúk és lányok közötti eltérések jellegére is!

Családrajz⁸

Ezzel a vizsgálattal főleg a családi viszonyrendszert vizsgálhatjuk, de képet kapunk a tanuló pszichikus állapotáról, szükségleteiről, vágyairól, szorongásairól és a személyiség agressziós töltéséről is. Néhány családrajz áttekintése már elég ahhoz, hogy kiugorjanak egyrészt a jó családi légkörről, a belső rendről, jól tagolt struktúráról való családrajz-típus sajátosságai, másrészt a negatív atmoszférát sejtető sajátosságok.

A vizsgálat menete

Osszuk ki tanulóként egy írólapot, amelyet fekvő helyzetben tegyenek maguk elé az asztalra a tanulók és írassuk rá felül középen:

„A mi családuk”

A tanuló neve és a dátum a bal felső sarokba kerüljön.

Instrukció a családrajz megrajzolásához:

„A kiosztott papírra rajzoljátok le családotok tagjait! Minden családtag rajza alá írájátok oda, hogy kicsoda ő! A név mellé írájátok oda azt is, hogy ki hány éves! Magatokat is rajzoljátok le! Színes ceruzát is használhattok, ha jónak látjátok!”

Ha a tanulók megkérdezik, hogy rajzolhatnak-e olyan családtagokat is, akik nem laknak velük, vagy állatok, tárgyak lerajzolása iránt érdeklődnek, a döntést bizzuk rájuk.

A családrajz értékelése

Globálisan pozitívnak mondható családrajzok jellemzői a következők:

- a családtagok egy vagy két sorban helyezkednek el, általában úgy, hogy az első két helyet a szülők foglalják el, majd –sokszor megközelítőleg életkor szerint- következik a többi családtag
- a rajzoló legtermészetesebb helye a családrajzon az, amely őt koránál fogva illeti meg, vagy az utolsó hely
- az egyes alakokat –értelmi és rajzfejlettség szerint- fejrajz, mellkas, statikus és aktív egész alak, jellegzetesen tevékenykedő egész alak, vagy közösségben tevékenykedő

⁸ Forrás: Harsányi István: A tanulók megismerése. Tankönyvkiadó, Budapest, 1971.

alak formájában mutatják be (gyakori a jellegzetes foglalkozásokat folytató szülők és kedvenc időtöltésüket űző gyermekek bemutatása)

Globálisan negatívnak mondható családrajzok jellemzői a következők:

- nem ismerhető fel a családrajzon határozott családszerkezet, a családtagok alakjai össze-vissza vannak elhelyezve a lapon, felbomlik az életkor és társadalmi szerep által természetesnek mondható családrend
- Az egyes családtagok megrajzolásakor sok áthúzás, javítás figyelhető meg
- a szülők, nagyobb testvérek alakja nagy fenyegető
- a saját alak összezsugorított vagy túlméretezett vagy állatszerű

Igen jellemző adatokat szolgáltatnak a családrajzok a családtagok között kialakuló hierarchiára, illetve az interperszonális kapcsolatok rendjére vonatkozóan.

A tapasztalatok szerint a legértékesebb hely a bal felső sarok, a legértéktelenebb pedig a jobb alsó, megfelelő közbülső átmenetekkel.

Ha két sorban helyezkednek el az alakok, akkor a felső sorba kerülnek a többre értékelt családtagok.

A legelső hely felhasználása (kit rajzol le először) határozott kiemelést jelent. Az egyes családtagok leghagyása a rajzról, mindig minősítő értékű. Más, a családon kívül álló egyének, vagy állatok, esetleg tárgyak –pl. televízió- családtagnak kijáró helyen történő szerepeltetése az illető ember, állat vagy tárgy különleges kiemelését jelenti.

Az, hogy a rajzoló tanuló saját magát mely családtaghoz rajzolja közelebb vagy távolabb, ki felé fordul, kinek fordít hátat, kivel teremt testi kontaktust, kit ruház fel pozitív, szép vonásokkal, színekkel, ruhadarabokkal, hogy kit rajzol aránytalanul kisebb vagy nagyobb méretben, nagy szájjal, vagy száj és kéz nélkül, mind jól értelmezhető mozzanatok.

A családrajz segítségével megvilágítható főbb területek tehát a következők:

- a család atmoszférája, kohéziója, rendje, struktúrája
- a családtagok között kialakuló hierarchia átélése
- a rajzoló tanulót a család egyes tagjaihoz fűző érzelmi szálak, rokonszenvi vagy ellenszenvi érzések, indulatok, az egyes családtagok értékelése
- saját szorongások és agresszió
- saját szükségletek, vágyak
- önértékelés, saját maga lebecsülése vagy saját maga túlértékelése

A családrajz bizonyos időszakonkénti megismétlésével a pedagógus képet kaphat a családban történő változásokról is a fenti területeken.

Hallgatói feladatok

1. Végezze el a vizsgálatot egy osztályban, majd válogassa ki az osztály anyagából a globálisan pozitívnak és globálisan negatívnak mondható családrajzokat. Próbálja meg tipizálni a negatívumokat okozó pszichológiai problémákat!
2. Készítsen írásos elemzést a családrajzok tanulmányozása alapján egy-egy tanuló családjáról és fogalmazza meg a saját véleményét is!
3. Vesse össze a családrajzokat a tanulóknak a saját családjukra vonatkozó vélekedéseivel (Családkép, családiceál vizsgálat eredményeivel)

A család életmódja⁹

Ennek a vizsgálatnak a segítségével elsősorban a tanulók családi élményeiről kapunk felvilágosítást, de sok más területen is hasznos támpontokat nyújt (a területek részletezését lásd később).

Felvethet továbbá olyan problémákat is, amelyek egy családlátogatás vagy szülői értekezlet témájául szolgálhatnak, esetleg nagyon sürgős adminisztratív beavatkozást tesznek szükségessé a gyermekvédelmi rendszer mozgósításával.

A vizsgálat menete

A fenti szempontokat figyelembe véve a tanév elején érdemes elvégezni a vizsgálatot.

Osszuk ki tanulóként egy írólapot, és a dátum, valamint a név után a tanulók a következő címet írják fel:

„Hogyan él a mi családunk”

Instrukció a fogalmazás megírásához:

„Írjátok le, hogyan él a ti családotok! Szeretném tudni, hogyan éltetek otthon, milyen megoldandó kérdések, problémák vannak a családi életetekben. Kérlek, őszintén írjatok! Ha valaki jelenleg nem családi körben él, hanem például kollégiumban, az azt írja le, hogy azelőtt hogyan élt a családjá, és jelenleg miért nem él a családjával. Írjátok meg mindent, amit fontosnak tartotok! Térjete ki arra, hogy milyen kapcsolat alakult ki a szüleitek, valamint a családban élő többi felnőtt és köztetek, majd azt, hogy milyen a viszonyotok a testvéreitekkel (amennyiben vannak). Írjátok le azt is, hogy saját elképzeléseitek megvalósítását mennyiben segíti elő a családotok, illetve mennyiben gátolja azt. Térjete ki arra is, hogy majd a ti családotokban mit csinálnátok úgy, ahogy most van nálatok és mit másképpen. Ezt lehetőleg indokoljátok is meg?”

Értékelés

Főbb elemzési szempontok:

1. Meg kell nézni, hogy teljes, vagy csonka családban él-e a tanuló. Valójában teljesnek csak az a család mondható, amelyben van apa, anya és legalább két gyermek.

⁹ Forrás: Harsányi István: A tanulók megismerése. Tankönyvkiadó, Budapest, 1971.

2. Legelőször azt kell megállapítani, hogy a tanuló a jelenlegi családi helyzetét –függetlenül annak tartalmi összetevőitől- pozitívan, negatívan vagy ambivalensen éli-e át. Legfontosabb tehát a vizsgált tanuló átélési stílusának, hozzáállásának a megállapítása. Lehet, hogy valaki a csonka család tényét is könnyen elviseli, míg más valakinek egész életre szóló traumát jelent a szülők válása vagy az egyik szülő halála.

3. A fentiekkel szorosan összefügg a tanuló frusztrációs toleranciája, vagyis annak a módja, ahogy az élet olykor elkerülhetetlen kudarcait, frusztrációit átéli. Ezt a második pontban javasolt diagnózison túl is érdemes megállapítani. Főleg azért, mert ettől függ a tanuló érzékenysége, sérülékenysége, neuritizálhatósága. A család területe igen alkalmas ennek a tulajdonságnak a felismerésére.

4. Meg kell állapítani, hogy a tanuló milyen típushoz tartozónak éli át a családja légkörét, vezetési klímáját, atmoszféráját. Ez lehet:

- **diktatorikus:** rend van a családban, de nincs egyéni szabadság. Az egyik családtag túl nagy tekintéllyel, hatalommal rendelkezik
- **organizálatlanul széteső:** egyéni szabadság van, de nincs rend, a felnőtteknek nincs tekintélye
- **demokratikus:** egyensúlyban van a rend, a tekintély és az egyéni szabadság a családban.

5. Megállapítandó, hogy a családban ki képviseli a tekintélyt: az apa vagy az anya, valamint azt is, hogy a tanuló melyikükhöz vonzódik inkább, illetőleg melyiküket nem szereti, melyiküktől fél.

6. Rendszerint meg lehet állapítani, hogy az egyes családtagokhoz milyen működési szálakkal, interperszonális érzelmekkel kapcsolódik a tanuló. Van-e a családon belül valaki, aki határozottan zavarja, feszélyezi vagy irritálja a tanulót?

7. A szükséges beavatkozási területek, nevelési programok kitűzése a vizsgálat alapján.

Hallgatói feladatok

1. Végezze el a vizsgálatot egy osztályban, majd sorolja csoportba a tanulókat attól függően, hogy az aktuális családi helyzetet pozitívan, negatívan vagy ambivalensen élik-e át!

2. Állapítsa meg, hogy melyik tanuló családjában melyik vezetési stílus tekinthető leginkább dominánsnak!

3. Gyűjtse ki az összbenyomása alapján a leginkább érzékenynek tűnő tanulókat és a „fogalmazás” tartalmának elemzése alapján próbálja kideríteni, hogy vajon milyen családi élményekből táplálkozhat az érzékenyséjük
4. Végezze el a családrajz és családkép vizsgálatokat is és vesse össze az eredményekkel!

Családkép, csalásideál¹⁰

Ez a módszer a Családtipológiai kérdőív segítségével segít felderíteni, hogy milyenek látják a tanulók a családjukat, és milyenek szeretnék látni azt. A módszer a családi működésre vonatkozó családi, illetve egyéni elégedettség mérésére ad lehetőséget a tanuló szemszögéből értékelve.

A kérdőívet a tanulóknak két példányban kell kitöltenie egymás után. Az 1. számú kérdőív az észlelt családra (amilyen most), a 2. számú az ideálisra (amilyennek látni szeretné) vonatkozik. Ennek megfelelően tanulóként két kérdőívet kell előkészíteni. A második példányt azonban csak akkor adjuk oda, ha az első kitöltését a tanulók befejezték és a kérdőíveket összeszedtük.

Instrukció az első kérdőívhez:

Ezen a kérdőíven kijelentéseket olvashatsz, amelyek különböző mértékben lehetnek jellemzőek egy-egy családra. Arra vagyok kíváncsi, hogy ezek a kijelentések mennyire jellemzőek a te családotra, tehát azokra a személyekre, akikkel együtt élsz. Lehetnek olyan állítások, amelyekkel teljesen egyetértesz, míg másokkal kevésbé vagy egyáltalán nem. A kérdőív elején található pontozás alapján az egyes kijelentések után álló öt szám valamelyikét karikázd be attól függően, hogy az adott kijelentés mennyire jellemző a családotra.

Instrukció a második kérdőívhez:

Most arra vagyok kíváncsi, hogy milyenek szeretnéd látni a saját családot, milyen lenne az ideális állapot. Ebben a kérdőívben is ugyanazok a kijelentések szerepelnek, mint az előzőben, és a pontozást is hasonlóan kell elvégezni.

A Családtipológiai Kérdőívet a mellékletek tartalmazzák!

Értékelés

A kérdőív három skálából épül fel:

1. skála Családi hatalom

A skála 9 tételből áll: 1., 2., 4., 6., 13., 14., 16., 18., 21., Terjedelme: 9-45.

¹⁰ Forrás: Tóth László: Pszichológiai módszerek a tanulók megismeréséhez. Kossuth Egyetemi Kiadó, Debrecen, 2000.

2. skála Kohézió

A skála 10 tételből áll: 3., 9., 12., 15., 17., 19., 25., 28., 29., Terjedelme: 10-50.

3. skála Adaptivitás

A skála 10 tételből áll: 5., 7., 8., 10., 11., 20., 22., 26., 27., 30., Terjedelme: 10-50.

Ezen skálák segítségével három családtípust tudunk beazonosítani. Az egyes családtípusok kritériumai:

„A” típus: A kohézió és/vagy az adaptivitás skála alacsony értékű és maximum közepes értéket mutat a másik kettő

„M” típus: A kohézió és/vagy az adaptivitás skála magas értékű és alacsony értéket mutat a családi hatalom skála

„K” típus: mindhárom skála közepes értéket mutat

A skála alacsony, közepes vagy magas értékének a megállapítása a következő átlagértékekhez viszonyítva történik:

- **Családi hatalom** Átlag= 32,5 Szórás= 5,6
- **Kohézió** Átlag= 41,5 Szórás= 5,9
- **Adaptivitás** Átlag= 37,9 Szórás= 5,7

A családtípusok jellemzői:

- „A” típus: Autokratikus hatalmi viszonyok, laza kohézió jellemzi. Hajlamos a szétesésre. A családi szerepek és feladatok merevebb megosztása, az alacsonyabb adaptivitás jellemző erre a családtípusra.
- „M” típus: Nagyobb arányban jellemző a túlzottan engedékeny, mindenbe beleszólást engedő, kevésbé határozott irányítási stílus és vezető szerep. Az összefonódásra hajlamosító erős kohézió és a változékony, kevesebb stabilitást biztosító szerep és feladatmegosztás jellemzi.
- „K” típus: Jellemző rá a kiegyensúlyozottabb, határokat is ismerő, inkább demokratikusabb hatalmi felépítés. A családtagok önállóságának nagyobb teret enged, nem túl erős, de a családtagok között jó kapcsolatokat biztosító kohézió jellemzi. A családi szerep és feladatmegosztás megfelelően strukturált.

Hallgatói feladatok

1. Vizsgálja meg egy osztályban, hogy milyen családtípusok jellemzőek általában a tanulók családjaira! Tárja fel, hogy milyen jellegzetességek mutatkoznak ezen a területen fiúk és lányok között!
2. Vizsgálja meg, hogy milyen jellegű eltérések mutatkoznak a jelenlegi észlelt család és az ideális család jellemzői között az egyes tanulóknál. Térjen ki a fiúk és lányok közötti eltérések jellegére is!
3. Vizsgálja meg, hogy az osztályfőnök által nehezen nevelhetőnek ítélt tanulók családja milyen típusba tartozik és az lehet-e a nehezen nevelhetőség egyik oka?
4. Az elvégzett vizsgálatok (családrajz, a család életmódja, családkép) alapján osztályozza le hagyományos módon az egyes tanulók családjait. Melyik családnak adna jelest, melyiket buktatná meg? Indokolja meg a véleményét

Szociometriai felmérés¹¹

Az osztályszerveződés és az osztályban zajló folyamatok szempontjából legjelentősebb szerkezete az osztálynak az érzelmi, rokonszenvi struktúrája. Az osztálynak ezt az érzelmi, rokonszenvi struktúráját Mérei a közösségek rejtett hálózatának nevezi, mely megmutatja az osztály kölcsönös szimpátián alapuló spontán társas kapcsolatának a rendszerét. Ezen a struktúrán keresztül valósul meg az információ áramlás, hír-továbbítás, a vélemények kidolgozása, értékképzés, magatartás befolyásolás és modellkövetés.

A szociometriai felmérés három lépésből áll

- A szociometriai kérdőív összeállítása
- A szociometriai kérdőív felvétele
- A szociometriai mátrix (az adatok feldolgozása)

A szociometriai kérdőív összeállítása

A szociometriai kérdőív a következő kérdéstípusokat tartalmazza:

- Rokonszenvre vonatkozó kérdések
- Közösségi funkcióra vonatkozó kérdések
- Egyéni képességekre, adottságokra, tulajdonságra vonatkozó kérdések
- Közösségi helyzetre, népszerűsésre, érvényesülésre vonatkozó kérdések

A szociometriai kérdőív felvétele

- Lehetőleg akkor vegyük fel a kérdőívet, ha mindenki jelen van az osztályból
- Ki kell hangsúlyozni, hogy a válaszokban csak az osztálytársak szerepelhetnek, olyan személyekről ne írjanak a kérdőívben, aki nem tartozik az osztályhoz

A szociometriai kérdőív értékelése

Kulcs a szociometriai kérdőív kiértékeléséhez:

Pozitív kérdések:

- Rokonszenvi választások: 2., 10.
- Bizalmi választások: 12.
- Aktivitás (szervezés): 18.

¹¹ Forrás: Kósáné Ormai Vera, Porkolábné Balogh Katalin, Ritoók Pálné: Neveléslélektani vizsgálatok. Tankönyvkiadó, Budapest, 1984

- Érvényesülés: 3.
- Képesség: intellektuális (1., 6., 8., 11., 16.), szolidaritás (4.) szorgalom (7.)
- Népszerűség: 14., 17.

Negatív kérdések:

- Negatív intellektus: 9.
- Bizalmatlanság: 13.
- Szolidaritás hiánya: 5.
- Negatív társas helyzet: 15.

A szociometriai kérdőívvel nyert adatok összesítése és feldolgozása a következő szempontok szerint történik:

- Kölcsönösségi táblázat készítése
- Szociogram megrajzolása
- Gyakorisági táblázat készítése
- Szociometriai mutatók kiszámítása és értelmezése

Kölcsönösségi táblázat

A kölcsönösségi táblázat a rokonszenvi kérdésekre adott válaszok feldolgozott adatait tartalmazza. A táblázat felső vízszintes sorában és első függőleges oszlopában az osztály tagjainak neve szerepel (az egyszerű kezelhetőség miatt célszerű, ha itt csak a tanulókat egy szám jelöli, amely a tanulói névsorban elfoglalt helyét adja meg).

A kérdőív adatainak a feldolgozásakor az oszlopban feltüntetett nevek alapján haladunk és a választó nevének sorában jelöljük, kit nevezett meg a rokonszenvi kritériumok alapján.

Kölcsönösnek azokat a kapcsolatokat tekintjük, amikor mindkét tanuló kölcsönösen választja egymást a rokonszenvi kérdések alapján. A kölcsönös kapcsolat erejét az adja, hogy hány rokonszenvi kérdésben jelölték meg egymást kölcsönösen.

A deklarált kapcsolatok száma azt mutatja, hogy hány tanulóval van kölcsönös kapcsolata a tanulónak az osztályban.

Az Összesen sorban pedig arról kapunk információt, hogy az osztályban az adott tanulót hány osztálytársa választotta, függetlenül a kapcsolat kölcsönös jellegétől.

	1	2	3	stb	Deklarált kapcsolatok száma	2x	1x
1							
2							
3							
stb.							
Összesen							

Szociogram

Az osztályon belüli kölcsönös kapcsolatok ábrázolása a szociogram. A fiúkat háromszöggel, a lányokat négyzettel jelöljük, amelyben az a szám található, amelyik a kölcsönösségi táblázatban elfoglalt helyét jelöli.

Alapszabály, hogy a szociogramon a közösség minden tagja kizárólag egyszer ábrázolható. A szociogram megrajzolásakor mindig abból a személyből indulunk ki, akinek a legtöbb kölcsönös kapcsolata van. A szociogramon belül a kapcsolat erejét a két személyt összekötő vonalak számával jelöljük (pl. ha mindkét rokonszenvi kérdésbe kölcsönösen egymást választották, akkor két vonal köti össze őket, ha pedig csak egyszer, akkor egy vonallal jelöljük a kapcsolatukat).

Jellegzetes társas alakzatok a szociogramban:

- Magányos
- Pár
- Lánc
- Háromszög
- Zárt négyzet (klikk)
- Csillag (sztár)
- Tömb

A csoportszerkezet alakulása:

- Halmazszerkezet: zárt alakzat nincs benne, csillag és sok magányos tag jellemzi
- Laza szerkezet: páros és láncszerű kapcsolatok vannak túlsúlyban

- Egyközpontú, széles peremű szerkezet: egyetlen zárt alakzat található, a többi peremhelyzetű, lánc, pár, magányos
- Tömbszerkezet: nagy kiterjedésű tömb, amely legalább az osztálytagok felét tartalmazza. Kevés a peremhelyzetű és magányos tag
- Több központú szerkezet: 2-4 zárt alakzat, amelyet csillagok vagy láncok hálózatba kapcsolnak össze

A szociometria pozíció megmutatja, hogy ki milyen helyet foglal el a közösségen belül. Egy személy pozíciója a közösségen belül az alábbi szempontok alapján határozható meg:

- A legfontosabb kérdés annak eldöntése, hogy a személynek van-e egyáltalán kölcsönös kapcsolata
- Milyen erősek a kölcsönös kapcsolatai
- A társas mező melyik részén foglal helyet (központban vagy peremen)
- Milyen szociometria alakzatban résztvevő
- Hány személy választotta őt, függetlenül a kapcsolat kölcsönös jellegétől

A szociometria pozíciók értelmezésekor mindig felmerül a kérdés, hogy mi határozza azt meg, hogy egy személy az adott pozícióba kerül:

- A személyiségtulajdonsága, jellemvonásai, attitűdjei
- A körülmények, a csoport sajátos légköre

Központi övezetben általában a vezetői készséggel rendelkező csoporttagok, az extravertált tanulók találhatók.

A peremhelyzet igen árnyalt, több szempont szerint is kerülhetnek ide személyek. Magányos tanulók típusai:

Sündisznó

- Nem barátkozik, eleve társtalan, ő sem kezdeményezi a kapcsolatokat

Fekete bárány

- A többiek valami miatt elutasították (előítéletek, életvezetése eltér a megszokottól). Ő barátkozna, több személyt is választ, de őt senki sem választotta a közösségből

Útitárs

- Ő elszigetelődött. Többnyire a sztárpozícióban lévőket választja, mindig a többséghez csatlakozik

Gyakorisági táblázat

A gyakorisági táblázat tartalmazza az összes kritériumok szerinti választások megoszlását.

A függőleges oszlopba az osztály tanulóinak a névsora szerepel, a vízszintesben a csoportosított kritériumok kerülnek:

Pozitív kérdések:

- Rokonszeri választások
- Bizalmi választások
- Aktivitás (szervezés)
- Érvényesülés
- Képesség: intellektuális, szolidaritás, szorgalom
- Népszerűség

Negatív kérdések:

- Negatív intellektus
- Bizalmatlanság
- Szolidaritás hiánya
- Negatív társas helyzet

Az egyes mezők (sorok és oszlopok találkozási pontja) megmutatja, hogy hány alkalommal választották a tanulót az adott kritériumnak megfelelően. A személyenkénti (soronkénti) összegzés pedig kritériumcsoportonként és összesen megmutatja, hogy hány szavazatot kapott az illető tanuló.

Az oszlopok adatai alapján összesíthető:

- az adott kritérium szerinti választások összege,
- ennek megoszlása a tanulók között (hány tanulóra vonatkozik),
- szóródáselosztási mutató (az első és második szempont hányadosa): megmutatja, hogy az osztályközösségben a közvélemény egységes (magas érték) vagy megosztott (alacsony érték)

Szociometriai mutatók

A szociometriai adatok értelmezéséhez szociometriai mutatók rendszerére van szükség. Több ilyen mutató is létezik, melyek közül a legfontosabbak a következők:

- Kölcsönösségi index
- Vizsgált kapcsolatok mutatója
- Társas helyzet arányítása
- Centrális-marginális mutató

Kölcsönösségi index

- az osztály létszámához viszonyítva a kölcsönös kapcsolatokkal rendelkező tanulók aránya (átlagérték: (85-90%))

Viszonozott kapcsolatok mutatója

- a kölcsönös kapcsolatok százaléka az összes választáshoz viszonyítva (átlagérték: 40-50%)

Társas helyzet arányítása

A társas pozíciók egymáshoz viszonyított arányát adja meg. Az optimális értékek a következők:

- Magányos 12%
- Pár 8%
- Lánc 15%
- Csillag 19%
- Háromszög 12%
- Négyszög vagy tömb 34%

Centrális-marginális mutató

Ez azt fejezi ki, hogy a vizsgált közösségnek van-e központja és azt milyen kiterjedésű perem veszi körül

- Központ: egy olyan zárt alakzat, amelybe a közösség tagjainak legalább 25%-a tartozik
- Perem: a társas mezővel kapcsolatban nem lévők tartoznak ide (magányosok, párok, lánc, háromszög)

A következő területek egymáshoz való viszonyát adja meg:

- A központi alakzat kiterjedése
- A központi alakzat befolyása alatt álló társas övezet (azok a szociometriai pozíciók tartoznak ide, amelyek egy szállal kapcsolódnak a központi alakzathoz)
- Perem kiterjedése
- A mutató átlagértékei: 30%-50%-20%

Nevelési gyakorlatban történő felhasználása

A szociometriai módszer alkalmazásakor szem előtt kell tartani, hogy mindig csak az óhajtott, vágyott vonzódásról ad felvilágosítást és nem mutatja meg a tanuló tényleges társas viselkedését, közösségi vonzásait, valóságos kapcsolatait.

A szociometriai módszer nevelési gyakorlatban történő felhasználása az osztály életének és a tanulók társas viszonyainak, közös tevékenységeinek folyamatos megfigyelésével együtt történhet eredményesen.

A Szociometriai Kérdőívet a mellékletek tartalmazzák!

Hallgatói feladatok

1. A mellékelt kérdőív segítségével végezzen szociometriai felmérést egy 7. vagy 8. osztályban és dokumentálja azok eredményeit (kölsönösségi táblázat, gyakorisági táblázat, szociogram, szociometriai mutatók)!
2. Kérdezze meg az osztályfőnököt, hogy ő hogyan észleli ezeket az egyes kategóriáknak megfelelő jellegzetességeket. Hasonlítsa össze az elvégzett felmérés eredményeit az osztályfőnök megfigyeléseivel!
3. Dolgozzon ki egy saját szociometriai kérdőívet és végezze el egy másik osztályban a felmérést az 1. és 2. pontban rögzítetteknek megfelelően!
4. Hasonlítsa a peremhelyzetben lévő (magányos) és sztarpozícióban lévő tanulók családtípusait (Családtipológiai kérdőív segítségével).

A közösség iránti beállítódás

A vizsgálat az egyes tanulóknak az osztályközösséghez való viszonyát tárja fel.

A vizsgálat menete

A Közösség Iránti Beállítódás kérdőívet adjuk oda a tanulóknak. A kérdőívre a tanulók írják fel a nevüket, osztályukat és a dátumot.

Instrukció

„Olvasd el a lapon lévő mondatokat. Mindegyik mondat mellett jelöld 1-től 5-ig azt a számot, hogy mennyire értesz egyet az adott állítással. Ha teljesen egyetértesz, akkor az ötöst, ha inkább egyetértesz, mint nem, akkor a négyest, ha nem tudod eldönteni, akkor a hármast, ha inkább nem értesz vele, mint igen, akkor a kettest, ha egyáltalán nem értesz vele, akkor az egyest karikázd be.”

A Közösség Iránti Beállítódás Kérdőívet a mellékletek tartalmazzák!

Értékelés

Szempontok az eredmények elemzéséhez

1. A pozitív állítások átlagos pontszáma: 1., 5., 12., 14., 18., 19., 20., 21., 25., 28., 32., 34., 36., 40., 43., 46.
2. A negatív állítások átlagos pontszáma: 2., 3., 6., 7., 8., 9., 11., 13., 15., 22., 24., 27., 30., 31., 33., 37., 39., 41., 44., 45.
3. Túlzó állítások átlagos pontszáma: 4., 10., 16., 17., 23., 26., 29., 35., 38., 42.
4. Az állítások csoportosítása tartalom szerint. Átlagos pontértékek.
 - a tágabb közösséghez fűződő viszony: 1., 10., 46.
 - az osztálykohézió megléte vagy hiánya: 4., 7., 15., 17., 20., 26., 32., 35., 36., 46.
 - a diákönkormányzat szerepe: 9., 11., 22., 23., 29., 37., 38., 42., 44., 45.
 - a közvélemény funkciója: 8., 12., 14., 19., 25., 25., 28., 30., 34., 39., 40.
 - az osztályon belüli társas kapcsolatok: 5., 16., 41.
 - közösségi tevékenység: 2., 3., 6., 13., 18., 31., 27., 31., 32.

Hallgatói feladatok

1. Végezze el a feladatot egy osztályban.
2. Tárja fel, hogy a közösség iránti beállítódás szempontjából milyen az adott osztály átlagos profilja (pozitív, negatív és túlzó állítások aránya, a tartalom szerinti elemzés)!
3. Hasonlítsa össze a 2. pontban leírtak szerint a fiúk és a lányok profilját!
4. Végezze el az összehasonlítást a tanulmányi eredmény és a szociokulturális háttér alapján kialakított csoportok között is.
5. Vizsgálja meg, hogyan alakul a profil a szociometria pozíciók függvényében!

A közösség értékrendje

A vizsgálat segítségével képet kapunk az egyes tanulók, valamint az osztály értékrendjének a színvonaláról is.

A vizsgálat menete

A Tulajdonságlistát tartalmazó lapot adjuk oda a tanulóknak. A lapra a tanulók írják fel a nevüket, osztályukat és a dátumot.

Instrukció

„A lapon különböző vonzó emberi tulajdonságokat olvashatsz. Írd le annak a 10 tulajdonságnak a sorszámát, amelyeket te a legfontosabbnak tartasz! Utána annak a 10 tulajdonságnak a sorszámát írd le, amelyeket kevésbé fontosnak gondolsz! Előbb olvasd végig a listát, utána válaszd ki a tulajdonságokat! Ha valamelyik tulajdonságról nem tudod, hogy pontosan mit jelent, nyugodtan kérdezd meg!”

A Tulajdonságlistát a mellékletek tartalmazzák!

Értékelés

Szemponatok az eredmények elemzéséhez

1. A pozitív és negatív választások alapján az értékkorientáció elemzése
2. A tulajdonságok csoportosítása értékkorientációk szerint:
 - tanulás: 5., 11., 13.
 - magatartás: 1., 2., 3., 9., 17., 19., 23., 27., 28., 32.
 - munkához való viszony: 4., 7., 37., 39., 40.
 - társakhoz való viszony: 8., 13., 21., 25., 31., 36.
 - erkölcsi vonások: 10., 18., 26., 29., 38.
 - külső, testi vonások: 14., 15., 16., 22., 24.

Hallgatói feladatok

1. Végezze el a feladatot egy osztályban.

2. Tárja fel, hogy milyen az adott osztály értékrendje, melyek a legfontosabbnak tartott és legkevésbé fontosnak tartott tulajdonságok! Elemezze tartalom szerint is az osztályra jellemző értékorientációt!
3. Hasonlítsa össze a 2. pontban leírtak szerint a fiúk és a lányok profilját!
4. Végezze el az összehasonlítást a tanulmányi eredmény és a szociokulturális háttér alapján kialakított csoportok között is.
5. Vizsgálja meg, hogyan alakul a profil a szociometria pozíciók függvényében!

A magatartási zavarok gyakorisága és jellemzői

Ezt a vizsgálatot az osztályban tanító pedagógusokkal végezzük el.

A vizsgálat menete

A Magatartászavarok gyakorisága és jellemzői kérdőívet adjuk oda a pedagógusoknak. A kérdőívre a pedagógusok írják fel a nevüket és a dátumot.

Instrukció

Kedves kollega! Kérem, gondolja át, hogy kik az adott osztályban a magatartási problémákat mutató gyerekek. Kérjük, hogy ezekkel a gyerekekkel kapcsolatban szíveskedjék az alábbi kérdésekre válaszolni!

A Magatartászavarok gyakorisága és jellemzői kérdőívet a mellékletek tartalmazzák!

Értékelés

Szemponatok az eredmények elemzéséhez:

1. A nehezen nevelhető gyermekek összlétszámhoz viszonyított aránya
2. Nemenkénti megoszlásuk a fiúk-lányok aránya az összlétszámhoz viszonyítva
3. A magatartászavarok tünetei. Megoszlás:
 - agresszív típusú
 - regresszív típusú
 - erkölcsi problémák szerint
4. A tünetek fennállásának idői jellemzői
5. A tünetek feltételezhető okai: Megoszlás:

- családi-környezeti
- szervi-idegrendszeri
- egyéb okok szerint

6. Az alkalmazott nevelési módszerek típusai és megoszlása:

- direkt és indirekt eljárások
- egyéni és közösségi módszerek
- pozitív és negatív (jutalmazó és büntető jellegű) eljárások szerint

7. A tünetek és az alkalmazott módszerek kapcsolata

8. A tünetek és az okok kapcsolata

9. A nehezen nevelhető gyerekek szüleinek foglalkozás szerinti megoszlása.

10. A testvérhelyzet jellemzői

11. A nehezen nevelhető tanulók jellemzői tanulmányi eredmény alapján.

12. Összehasonlítás az egyes pedagógusok véleménye alapján.

Hallgatói feladatok

1. Végezze el a feladatot egy osztályban tanító minden pedagógussal.

2. Tárja fel, hogy az elemzésnél megadott szempontok szerint mi jellemzi az adott osztályt az osztályfőnök véleménye szerint!

3. Tárja fel, hogy az elemzésnél megadott szempontok szerint mi jellemzi az adott osztályt az osztályban tanító más tanárok véleménye szerint!

4. Hasonlítsa össze a tanárok véleményeit a nehezen nevelhető gyerekekről. Milyen területen, mely gyereknél talál hasonlóságokat melyeknél eltéréseket a tanári véleményekben?

5. Tárja fel, hogy mi lehet az esetlegesen eltérő tanári vélemények hátterében?

A kedvezőtlen szociometriai pozíció megváltoztatása

A következő kísérletnek az a célja, hogy az osztályközösségben marginális helyzetet elfoglaló gyerekeket bevonja az osztályközösség életébe.

A kísérlet menete

A kísérlet három szakaszra bomlik

I. Szakasz

Szociometriai vizsgálat alapján a kedvezőtlen közösségi helyzetű gyerekek kiválasztása a kísérlethez

II. Szakasz

A kedvezőtlen szociális pozícióban lévő gyermekek számára olyan közösségi osztálymegbízatus adása, amely az osztálytársakkal való aktív kapcsolatot, kezdeményezést igényel. A megbízatus sikeres elvégzéséhez a megfelelő feltételek biztosítása.

A megbízatus teljesítése során az alábbiakat kell megfigyelni és tanulóként jegyzőkönyvbe rögzíteni:

- Hogyan fogadja a gyermek a megbízatusat?
- Hogyan fogadják az osztálytársak?
- Milyen aktív a gyermek a feladatvégzésben, milyen mértékben igényel segítséget? Ezeket a pedagógustól vagy az osztálytársaitól várja?
- Milyen módon kezdeményez kapcsolatot az osztálytársaival? Elsősorban ez a feladattal kapcsolatban, vagy azon kívül is történik?
- Az osztálytársai milyen gyakran fordulnak hozzá a feladattal és egyéb kérdésekkel kapcsolatban?
- Hogyan hat a megbízatus a gyermek érzelmi-hangulati állapotára, aktivitására és tanulmányi munkájára?

III. Szakasz

A szociometriai vizsgálat újbóli elvégzése (2-3 hónap múlva)

Értékelés

Szemponok az elemzéshez:

1. Az I. és III. szakasz eredményeinek az összevetése a szociogram alapján a hosszabb távú közösségi megbízatás hatásának a megismerésére:

- A gyerekek helye az osztály tekintélyi struktúrájában
- A gyerekek helye az affektív struktúrában
- A pozíció változás függése az enyhén vagy súlyosabban kedvezőtlen helyzettől

2. A megbízatás hatása a kedvezőtlen pozícióban lévő gyermekek aktivitására, kezdeményező kedvére

3. Szerepe a tanulmányi munkában

4. A kedvezőtlen társas helyzet összetevőinek, okainak a megismerése. Az okok és a megbízatás útján történő változások összefüggése

MELLÉKLETEK

Énkép értékelő lap

Intelligencia (okosság)	1	2	3	4	5	6	7
Emlékezet	1	2	3	4	5	6	7
Figyelem	1	2	3	4	5	6	7
Pontosság az iskolai munkában	1	2	3	4	5	6	7
Szépség	1	2	3	4	5	6	7
Társakhoz való viszony	1	2	3	4	5	6	7
Önállóság	1	2	3	4	5	6	7
Őszinteség	1	2	3	4	5	6	7
Akaraterő	1	2	3	4	5	6	7
A tanárhoz való viszony	1	2	3	4	5	6	7
Szorgalom	1	2	3	4	5	6	7
Magatartás	1	2	3	4	5	6	7

Sikerkeresés és Kudarckerülés kérdőív

HOGYAN VISELKEDEM?

1. Ha kudarc ér ezzel a tevékenységemmel kapcsolatban, akkor egészen elmegy tőle a kedvem.	
2. Ha kudarc ér ezzel a tevékenységemmel kapcsolatban, akkor úgy elmegy tőle a kedvem, hogy szinte örökre feladom a vele való foglalkozást	
3. Általában kitartóan csinálom, és ha úgy látom jónak, akkor taktikát, módszert változtatok	
4. Talán azt nem szeretem benne, hogy közben nem használhatom igazán az ügyességemet, az eszemet és az erőmet	
5. Azonnal belekezek	
6. Tartok a sikertelenségtől, ezért alaposan felkészülök, és nagyon figyelek	
7. Olykor kitartó vagyok, de taktikát és módszert változtatni nem szoktam	
8. Könnyen félbehagyom és elfelejtkezem róla	
9. Ha nem sikerül valami, akkor hamar letörök	
10. Szeretek közben új fogásokat (új megoldási módokat, új dolgokat) kitalálni	
11. Ha lehet, szívesen versenyzem ebben mással	
12. Nem szívesen versenyzek, mert arra figyelek, amit csinálok, és nem igazán érdekel ilyenkor a versenyzés	
13. Könnyen félbehagyom, de visszatérek hozzá és előbb-utóbb befejezem	
14. Ha valami nem sikerül, akkor addig ügyködöm, töprengek, amíg rá nem jövök, hogy hol rontottam el	
15. Addig nem szoktam belekezdeni, amíg valaki nem biztat, vagy nem noszogat	
16. Inkább akkor szeretem csinálni, ha elsősorban rajtam múlik, hogy mi lesz belőle	
17. Nem szívesen versenyzek közben másokkal, mert félek a versenytől	
18. Azt szeretem benne, hogy használhatom közben az eszemet, az erőmet vagy az ügyességemet	

19. Nem szoktam új dolgokat (új módszer, új fogás) kitalálni	
20. Ha közben valami nem sikerül, akkor nem szoktam töprengeni azon, hogy vajon hol rontottam el, hanem még nehezebb feladatba kezdek	
21. Tartok a sikertelenségtől, ezért igyekszem rá sem gondolni, amíg rá nem ég a körmömre a munka	
22. Akkor szeretem a leginkább csinálni, ha a végeredmény előre tudható	

Szorongás kérdőív

1. Nehezemre esik bármire is figyelni	
2. Ideges leszek, ha valaki nézi, hogyan dolgozom	
3. Úgy érzem, hogy nekem kell mindenben a legjobbnak lennem	
4. Könnyen elpirulok	
5. Gyakran érzem, hogy a szívem nagyon gyorsan ver	
6. Néha szeretnék hangosan kiabálni	
7. Bárcsak messze lennék innen	
8. Azt hiszem, mások könnyebben csinálnak mindent, mint én	
9. Magamban sok mindentől félek	
10. Gyakran érzem, hogy másoknak nem tetszik, ahogy valamit csinálok	
11. Még akkor is magányosnak érzem magam, ha sokan vannak körülöttem	
12. Nehezemre esik elhatározni magam valamire	
13. Ideges leszek, ha a dolgok nem mennek rendesen	
14. Majdnem mindig aggodalmaskodom valami miatt	
15. Sokszor előre aggódok amiatt, mit fognak mondani a szüleim	
16. Sokszor nem kapok levegőt	
17. Könnyen méregbe jövök	
18. Izzad a kezem	
19. Többször kell WC-re mennem, mint másoknak	
20. Azt hiszem, hogy a többi gyerek boldogabb nálam	
21. Gyakran foglalkoztat, hogy mások mit fognak gondolni rólam	
22. Sokszor nehezen nyelek	
23. Sokszor aggódok olyan dolgok miatt, amikről később kiderül, hogy nem is voltak fontosak	
24. Könnyen megsértődöm	
25. Sokszor töprengek azon, vajon helyesen teszek-e valamit	
26. Sokszor aggodalommal gondolok arra, hogy mi fog történni	
27. Este nehezen tudok elaludni	
28. Foglalkoztat a gondolat, hogy az iskolában megállom-e a helyem	

29. Könnyen megbántódom, ha megszidnak	
30. Sokszor magányosnak érzem magam, ha emberek között vagyok	
31. Gyakran félek, hogy valaki azt fogja mondani, rosszul csinálom a dolgokat	
32. Félek a sötétben	
33. Nehezemre esik állandóan az iskolai dolgokra gondolni	
34. Gyakran fáj a gyomrom	
35. Amikor este lefekszem, gyakran kellemetlen gondolataim támadnak	
36. Sokszor teszek olyasmit, amit később szeretném, hogy ne tettem volna meg	
37. Könnyen megfájdul a fejem	
38. Sokszor aggodalmaskodom, nem történhet-e valami baj a szüleimmel	
39. Könnyen kifáradok	
40. Gyakran rosszakat álmodom	
41. Ideges vagyok	
42. Sokszor foglalkoztat a gondolat, hogy valami rossz fog velem történni	

Tanulási orientáció kérdőív

Név... Osztály...

Ebben a kérdőívben a tanulásoddal kapcsolatos kijelentéseket találsz. Kérlek, olvasd el figyelmesen és karikázd be azt a számot, amelyik rád a legjobban jellemző.

- 1- egyáltalán nem értek egyet
- 2- többnyire nem értek egyet
- 3- félig-meddig értek egyet
- 4- inkább egyetértek
- 5- teljesen egyetértek

1. Amit tanulok, azt mindig igyekszem összefüggésbe hozni azzal, amit más tantárgyban tanultunk	1	2	3	4	5
2. Olvasás közben gyakran meglevenedik előttem, s szinte látom azt, amit olvasok	1	2	3	4	5
3. Egyes tantárgyak annyira érdekelnek, hogy az iskola elvégzése után is foglalkozni akarok vele	1	2	3	4	5
4. Ha jól akarok felkészülni, sokszor sok mindent szóról szóra kell megtanulnom	1	2	3	4	5
5. Mindent úgy szeretek tanulni, hogy kis részekre osztom, és a részeket külön-külön tanulom meg	1	2	3	4	5
6. Azt hiszem, jobban érdekel az, hogy az iskolát sikeresen elvégezzem, mint az, hogy mit tanulok	1	2	3	4	5
7. Feleléskor nagyon izgulok	1	2	3	4	5
8. Nagyon jól be tudom osztani a tanulásra szánt időmet	1	2	3	4	5
9. Nem tudom beismerni a vereséget, még apróbb dolgokban sem	1	2	3	4	5
10. Ha valamit el kell végeznem, úgy érzem, csak nagyon jól szabad csinálnom a dolgom	1	2	3	4	5
11. Mindig igyekszem megérteni a dolgokat, még ha először ez nagyon nehéznek látszik is	1	2	3	4	5

12. Szeretek eljátszani saját gondolataimmal, még ha nem vezetnek is kézzelfogható eredményhez	1	2	3	4	5
13. Egyes iskolai tevékenységek valóban nagyon érdekesek	1	2	3	4	5
14. Ha olvasok egy könyvet, arra már nem tudok időt fordítani, hogy elgondolkozzam, mi mindenről szól	1	2	3	4	5
15. A problémák megoldása során szívesebben követem a kipróbált utat, mint az ismeretlen újakat	1	2	3	4	5
16. Elsősorban azért tanulok, hogy majd jó foglalkozást választhassak magamnak	1	2	3	4	5
17. Nagyon izgulok, amikor a tanárok a munkámat értékelik	1	2	3	4	5
18. Az írásbeli feladatok végzésekor nem szoktam kifutni az időből	1	2	3	4	5
19. Nagyon élvezem a többi tanulóval való versengést az iskolában	1	2	3	4	5
20. Úgy érzem, kötelességem, hogy keményen dolgozzam az iskolában	1	2	3	4	5
21. Gyakran teszek fel magamnak kérdéseket azzal kapcsolatban, amit olvastam, vagy amit az órán hallottam	1	2	3	4	5
22. Azt szeretem csinálni, amiben saját ötleteimet, fantáziámat használhatom	1	2	3	4	5
23. Elsősorban azért tanulok, hogy többet tudjak meg azokról a tantárgyakból, amelyek igazán érdekelnek	1	2	3	4	5
24. Legjobban akkor értem a szakkifejezések jelentését, ha a tankönyv meghatározásait idézem fel szóról-szóra	1	2	3	4	5
25. Szerintem a problémákat mindig gondosan, logikusan kell elemezni, anélkül, hogy az ösztönös belátásunkra támaszkodnánk	1	2	3	4	5
26. Ha keményen dolgozom, csak azért van, hogy továbbtanulhassak	1	2	3	4	5
27. Mindig aggódom, hogy lemaradok a tanulásban	1	2	3	4	5
28. Mindig gondosam megszervezem a tanulásomat	1	2	3	4	5
29. Nagyon fontos nekem, hogy amikor csak képes vagyok rá, mindent jobban csináljak, mint a többiek	1	2	3	4	5
30. Nem bánom, ha nagyon sokáig kell is tanulnom, hogy	1	2	3	4	5

rendesen elvégezhessem a feladatomat					
31. Amit olvasok, azt igyekszem összefüggésbe hozni saját tapasztalataimmal	1	2	3	4	5
32. Azt szeretem, ha a tanárok sok szemléltető példát, saját tapasztalatot említenek, hogy megértessék velünk a dolgokat	1	2	3	4	5
33. Szabadidőm nagy részét azzal töltöm, hogy érdekes témákkal foglalkozom, olyanokkal, amelyekről tanultunk	1	2	3	4	5
34. Szeretem, ha az írásbeli munkáknál pontosan elmagyarázzák, hogy mit kell csinálnom	1	2	3	4	5
35. Mindig kitartok egy megoldási mód mellett mindaddig, amíg végleg be nem bizonyosodik, hogy az nem jó	1	2	3	4	5
36. Ha keményen dolgozom, az csak azért van, hogy a szüleimet ne hagyjam cserben	1	2	3	4	5
37. Valahogy sohasem tudom olyan jól megcsinálni a dolgokat, ahogy szerintem képes lennék rá.	1	2	3	4	5
38. Ha rosszul csináltam valamit, mindig megpróbálok rájönni az okára, hogy legközelebb jobban csináljam	1	2	3	4	5
39. Ha valamit nagyon kívánok, nagyon rámenős tudok lenni	1	2	3	4	5
40. Ha valamibe belefogtam, kitartok, még ha nagyon nehéznek találom is	1	2	3	4	5
41. Ha csak lehet, magam szeretek jegyzeteket készíteni	1	2	3	4	5
42. Azt hiszem, hajlamos vagyok az elhamarkodott következtetésekre	1	2	3	4	5
43. Az iskolában olyan témákkal is találkozom, amelyek csodálatosan érdekesek, izgalmasak	1	2	3	4	5
44. Csak akkor írok le valamit az órán, ha azt a tanár mondja	1	2	3	4	5
45. Azt szeretem, ha a tanár a témánál marad, s nem tesz kitérőket	1	2	3	4	5
46. Azt hiszem, azért járok iskolába, mert nem volt más választási lehetőségem	1	2	3	4	5
47. Mások valahogy mindig jobban tudják csinálni a dolgokat, mint én	1	2	3	4	5
48. Ha a körülmények nem megfelelőek a tanuláshoz, mindig próbálok segíteni rajta	1	2	3	4	5

49. Vizsga, felelés előtt mindig nagyon izgulok, de ettől mintha még jobban tudnék teljesíteni	1	2	3	4	5
50. Én mindig komolyan veszem a munkámat, bármi legyen az	1	2	3	4	5
51. Hogy jobban megértsem azt amiről tanulok, a mindennapi tapasztalataimmal igyekszem összefüggésbe hozni azt	1	2	3	4	5
52. Az írásbeli feladatokban mindig az én saját véleményemet igyekszem kifejtetni	1	2	3	4	5
53. Sok mindent nagyon szeretek, élvezek az iskolai munkában	1	2	3	4	5
54. Általában csak azt olvasom el, ami kötelező	1	2	3	4	5
55. Ha valamit magyarázok másoknak, igyekszem minél több részletre kitérni	1	2	3	4	5
56. Csak akkor dolgozom keményen, ha kénytelen vagyok, mert azt a tanár kifejezetten megköveteli	1	2	3	4	5
57. Sokszor nem tudok elaludni, mert az iskolai dolgok miatt aggódom	1	2	3	4	5
58. Gondosan megtervezem a tanulási időmet, hogy minél jobban hasznosíthassam	1	2	3	4	5
59. Minden játékban azért veszek részt, hogy győzzek, nemcsak a szórakozás kedvéért	1	2	3	4	5
60. Ha fáradt vagyok, akkor is végigcsinálom a feladatomat	1	2	3	4	5

Tanulási stílus kérdőív

Név..... Osztály.....

Ebben a kérdőívben a tanulásoddal kapcsolatos kijelentéseket találsz. Kérlek, olvasd el figyelmesen és karikázd be azt a számot, amelyik rád a legjobban jellemző.

1- azt jelenti, hogy nem jellemző rád

2- azt jelenti, hogy inkább nem jellemző rád, mint igen

3- nem tudod eldönteni, igen is, nem is

4- azt jelenti, hogy inkább jellemző rád, mint nem

5- azt jelenti, hogy igen, jellemző rád

(A hármas választ lehetőleg ritkán válaszd, csak akkor, ha semmiképpen nem tudsz dönteni)

1. Ha látom és hallom is a megtanulandó szöveget, nagyon könnyen megjegyzem	1	2	3	4	5
2. Hangosan szoktam elolvasni a tananyag szövegét, amikor tanulok	1	2	3	4	5
3. Szívesebben tanulok a barátaimmal együtt, mint egyedül	1	2	3	4	5
4. Nagyon hasznos számomra, ha a tanár ábrákat mutat be tanítása során	1	2	3	4	5
5. Ha ábrát készítek, jobban megértem a leckét, mintha csak elolvastam volna	1	2	3	4	5
6. Jól tudok úgy tanulni, ha csupán némán olvasva átveszem a leckét	1	2	3	4	5
7. Szívesebben töltöm az időmet rajzolással, festéssel, mint sportolással vagy testmozgást igénylő játékokkal	1	2	3	4	5
8. Gyakran előfordul, hogy szóban elismétlem, felmondom magamnak a leckét	1	2	3	4	5
9. Ha leírom magamnak azt a szöveget, amit meg kell tanulnom,	1	2	3	4	5

akkor könnyebben megjegyzem, mintha csak láttam vagy hallottam volna					
10. Nem szeretem azokat a feladatokat, amelyeken törnöm kell a fejem	1	2	3	4	5
11. Nyugtalanít, ha tanulás közben csend van körülöttem	1	2	3	4	5
12. Jobban kedvelem azokat a feladatokat, ahol kézzelfogható dolgokkal, tárgyakkal kell foglalkozni, mint ahol csak rajzok, ábrák, szövegek vannak	1	2	3	4	5
13. Jobban megy nekem az olyan feladat, ahol valamilyen mozdulatot kell megtanulnom, mint ahol szövegeket kell megérteni	1	2	3	4	5
14. Jobb, ha a tanár magyarázatát meghallgatom, mintha könyvből kellene megtanulni az anyagot	1	2	3	4	5
15. A szabályokat szóról szóra meg szoktam tanulni	1	2	3	4	5
16. Ha ábrát készítek magamnak, jobban megértem a leckét, mintha más által készített rajzot nézegetnék	1	2	3	4	5
17. Amikor a tanár felszólít és kérdez tőlem valamit, gyakran előbb válaszolok, minthogy át tudnám gondolni, mit is mondok	1	2	3	4	5
18. Szeretem, ha kikérdezik tőlem, amit megtanultam	1	2	3	4	5
19. Ha vannak képek, ábrák a könyvben, könnyebben tanulok	1	2	3	4	5
20. Ha megbeszélem valakivel a tananyagot, akkor hamarabb megtanulom	1	2	3	4	5
21. Teljes csendben tudok csak tanulni	1	2	3	4	5
22. Amikor új dolgokat tanulok, jobban szeretem, ha bemutatják, mit kell csinálnom, mintha szóban elmondják, hogy mit kell tennem	1	2	3	4	5
23. Ha valaki szóban elmondja nekem a leckét, sokkal könnyebben megértem, mintha egyszerűen csak elolvasnám	1	2	3	4	5
24. Egyedül szeretek tanulni	1	2	3	4	5
25. Tanulás közben nagyon zavaró, ha beszélgetnek körülöttem	1	2	3	4	5
26. Akkor tanulok könnyen, ha közben szól a rádió, magnó vagy a tv	1	2	3	4	5
27. Akkor vagyok biztos magamban, ha szóról szóra megtanulom	1	2	3	4	5

a leckét					
28. Gyakran előfordul, hogy megtalálom a számtanpélda megoldását, de nem tudom elmagyarázni és bebizonyítani, hogyan jutottam el a megoldáshoz	1	2	3	4	5
29. Szívesebben bemutatom, hogyan kell valamit csinálni, minthogy elmagyarázzam	1	2	3	4	5
30. Gyakran előfordul, hogy olyan dolgokat is megtanulok, amit nem nagyon értek	1	2	3	4	5
31. Amikor egy számtanpéldát megoldok, szinte minden lépést meg tudok indokolni, hogy miért tettem	1	2	3	4	5
32. A tanári magyarázat nem sokat jelent nekem, a könyvből mindent meg tudok tanulni	1	2	3	4	5
33. Több olyan dolgot tudok csinálni, amit nehéz lenne szavakkal elmagyarázni (játékok, szerkezetek javítása stb.)	1	2	3	4	5
34. Mozdulatokat könnyebben megjegyzek, mint képeket vagy ábrákat	1	2	3	4	5

Családtipológiai kérdőív

Név..... Osztály.....

5 - teljesen jellemző

4 - nagyobb részt jellemző

3 - jellemző is, meg nem is

2 - nagyobb részt nem jellemző

1 - egyáltalán nem jellemző

1..A családtagok a bajban támogatják egymást	5	4	3	2	1
2. A mi családukban mindenki elmondhatja a véleményét	5	4	3	2	1
3. Könnyebb a problémákat egy kívül állóval megbeszélni,					
mint a családtagokkal	5	4	3	2	1
4. Minden családtagnak beleszólása van a nagy családi					
döntésekbe	5	4	3	2	1
5. Családuk gyakran van együtt a lakás egyik helyiségében	5	4	3	2	1
6. A gyerekeknek beleszólásuk van a rendszabályokba.	5	4	3	2	1
7. A családuk általában együtt csinálja a dolgokat.	5	4	3	2	1
8. A családtagok megvitatják a problémákat, és a mindenkinek	5	4	3	2	1
tetsző jó megoldásokat fogadják el					
9. A mi családukban mindenki külön utakon jár.	5	4	3	2	1
10. A háztartási munkában felváltva végezzük a feladatokat.	5	4	3	2	1
11. A családtagok ismerik egymás közeli barátait	5	4	3	2	1
12. Nehéz tudni, hogy a családukban mik a szabályok	5	4	3	2	1
13. A családtagok megbeszélik más családtagokkal a döntéseiket	5	4	3	2	1
14. A családtagok kimondják , amit gondolnak	5	4	3	2	1
15. Nehéz elképzelni azt, hogy a családuk együtt csináljon valamit	5	4	3	2	1
16. A problémák megoldásában érvényesülnek a gyerekek javaslatai	5	4	3	2	1
17. Minden családtag közel érzi a többi családtagot magához	5	4	3	2	1
18. A büntetés igazságos a mi családukban	5	4	3	2	1
19. A családtagok egyike közelebb érez magához valakit a családon	5	4	3	2	1

kívül, mint a család tagjait					
20. A mi családjunk új megoldásokat keres a problémákra	5	4	3	2	1
21. A családtagok aszerint járnak el, ahogy a család dönt	5	4	3	2	1
22. A családjunkban megosztjuk a feladatokat	5	4	3	2	1
23. A családtagok szívesen töltik a szabad idejüket együtt.	5	4	3	2	1
24. A mi családjunkban nagyon nehéz a szokásokat megváltoztatni	5	4	3	2	1
25. A családtagok otthon elkerülik egymást	5	4	3	2	1
26. Ha családban problémák adódnak, megegyezésre törekszünk	5	4	3	2	1
27. Mi elfogadjuk egymás barátait	5	4	3	2	1
28. A családtagok félnek elmondani amit gondolnak	5	4	3	2	1
29. Inkább 2 - 2 családtag csinál valamit együtt, mint az egész család	5	4	3	2	1
30. A családtagoknak közös az érdeklődésük, s közősek a kedvteléseik	5	4	3	2	1

Szociometriai kérdőív

Név:.....Osztály.....

Minden kérdésnél maximum három osztálytársad nevét kell megadnod.

1. Kinek van az osztályban a legjobb érzéke az idegen nyelv tanulásához?			
2. Ki az az osztálytársaid közül, akivel az iskola elvégzése után is szívesen találkoznál?			
3. Ki fog közületek könnyen érvényesülni az életben?			
4. Ha nagy bajba jutnál, osztálytársaid közül kire számíthatnál a leginkább? Ki segítene?			
5. Kire számíthatnál a legkevésbé?			
6. Kinek van a legjobb zenei érzéke az osztályban?			
7. Kik közületek a legszorgalmasabb tanulók?			
8. Kit tartasz közületek a legtehetségesebbnek?			
9. Ki szerinted a legkevésbé tehetséges?			
10. Kit szeretsz legjobban az osztálytársaid közül?			
11. Ki a legműveltebb, legolvasottabb tanuló az osztályban?			
12. Ha egy titkod volna, kinek mondanád el legszívesebben?			
13. Kinek nem mondanád el a titkodat semmiképpen sem?			
14. Kik azok a gyerekek, akiket a legtöbben szeretnek az osztályban?			
15. Kik azok a gyerekek, akiket a legkevésbben szeretnek?			
16. Kinek van az osztályban a legjobb érzéke a matematikához?			
17. Kik azok, akiket a tanárok a legjobban szeretnek,			

18. Ha valamelyik tanárotokat hosszabb időre kihívnák az óráról, ki tudná közületek a legjobban helyettesíteni?			
---	--	--	--

Közösség Iránti Beállítódás kérdőív

Név:.....Osztály.....

1. Csak közösségben tudom elképzelni az életemet	1	2	3	4	5
2. Az a fontos, hogy ki mennyit dolgozik a közösségért és nem az, hogy miért	1	2	3	4	5
3. Mindenki törődjön a saját maga dolgával	1	2	3	4	5
4. Minden áron el kell érni, hogy egység legyen az osztályban	1	2	3	4	5
5. Barátom csak egy-kettő lehet az osztályban	1	2	3	4	5
6. Az a jó közösségi gyerek, aki jól tanul	1	2	3	4	5
7. Természetes, hogy a fiúk és a lányok mindig sokat veszekednek	1	2	3	4	5
8. A legjobb minden osztálymegbeszélésen hallgatni, abból nem lehet baj	1	2	3	4	5
9. A legjobb lenne félévenként váltogatni az osztálytitkárokat, hogy az 5. osztálytól 8. osztályig mindenki sorra kerüljön	1	2	3	4	5
10. Csak az a fontos, hogy a mi osztályunk legyen az első az iskolai élet minden területén	1	2	3	4	5
11. Senkinek semmi köze hozzá, hogy mit csinálok a szabadidőmben	1	2	3	4	5
12. Az osztálytöbbség döntése mindig kötelező rám	1	2	3	4	5
13. A tanulás minden gyereknek a saját ügye, a szülein kívül senkinek nincs köze hozzá	1	2	3	4	5
14. Mindig nyíltan, az osztály előtt kell megmondanunk a véleményünket az osztálytársaink viselkedéséről	1	2	3	4	5
15. Ha azt akarjuk, hogy erősebb legyen az osztályközösség, akkor elnézőbbnek kell lennünk egymás hibáival, gyengeségeivel szemben	1	2	3	4	5
16. Semmi titkom sem lehet egyik osztálytársam előtt sem	1	2	3	4	5
17. Az osztályban mindig együtt kell csinálnunk mindent	1	2	3	4	5
18. Az osztályban politikai témáról is kell beszélgetni	1	2	3	4	5
19. Az osztály életének az eseményeit közösen kell	1	2	3	4	5

megbeszélünk					
20. Az a jó, ha a tanárok minden munkában segítenek	1	2	3	4	5
21. A tanulás is közösségi munka, mint a próbázás vagy a papírgyűjtés	1	2	3	4	5
22. Az osztályfelelősök csakis a tanárnak tartoznak beszámolni	1	2	3	4	5
23. Az osztályban mindenkit egyformán kell becsülni	1	2	3	4	5
24. Az osztályfőnöki órákon üres időtöltés a megbeszélés és a vita	1	2	3	4	5
25. Akkor is az osztály érdeke szerint kell cselekednem, ha az számomra kellemetlen	1	2	3	4	5
26. A rendbontó fiúkkal vagy lányokkal addig nem kell szóba állni, amíg meg nem javulnak	1	2	3	4	5
27. Az osztályközösség vezetőinek csak szervezniük kell a munkát, ők természetesen nem vesznek részt benne	1	2	3	4	5
28. Az osztály közös szokásaihoz mindenkinek alkalmazkodnia kell, ha nem is tetszenek azok valakinek	1	2	3	4	5
29. Az osztálynak joga van a gyerekek barátságába is beleszólni	1	2	3	4	5
30. Bármit mondanak is a többiek, mindenki tartson ki a saját véleménye mellett	1	2	3	4	5
31. Semmi értelme faliújságot készíteni, úgysem olvassa senki	1	2	3	4	5
32. Nagyon jellemző mindenkire, hogy mennyire veszi részét az osztály közös munkájából	1	2	3	4	5
33. A jó osztályközösségben nem jelentik a tanároknak, hogy kik szoktak házi feladatot másolni	1	2	3	4	5
34. Nem mindig az az igaz, amit az osztályban sokan állítanak	1	2	3	4	5
35. Az osztályközösséget úgy lehet erősíteni, ha a játék helyett is a tankönyveket forgatják a gyerekek	1	2	3	4	5
36. Ha összefog az osztály, akkor meg tudja javítani még a legrosszabb gyereket is	1	2	3	4	5
37. Teljesen mindegy, hogy ki az osztálytitkár	1	2	3	4	5
38. Felnőttek nélkül is el tudunk végezni minden osztálymunkát	1	2	3	4	5
39. Csak annak az osztálytársamnak engedelmeskedem, akit választáskor én is megszavaztam	1	2	3	4	5
40. Minden gyereknek kötelessége, hogy elmondja a véleményét	1	2	3	4	5

az osztály ügyeiről					
41. Ha valaki okosabb, mint a társai és lenézi őket, attól még lehet jó közösségi gyerek	1	2	3	4	5
42. A hetesnek joga van bármit megparancsolni az osztálynak	1	2	3	4	5
43. Az osztály érdekében mindent meg kell tennünk	1	2	3	4	5
44. Az osztályban csakis a tanárok büntethetnek meg valamiért egy gyereket	1	2	3	4	5
45. Az a jó, ha az osztályban minden feladatot ugyanazok a gyerekek szerveznek meg, mert ők már értenek hozzá	1	2	3	4	5
46. Ahhoz, hogy osztályunk jó közösség legyen, segíteni kell a többi osztályt is	1	2	3	4	5

Tulajdonságlista

1. tiszteletudó	31. nem veszekedős
2. jó	32. nem nagyképű
3. rendes	33. önzetlen
4. kötelességtudó	34. nem irigy
5. tehetséges	35. kezdeményező
6. érdeklik az osztály ügyei	36. nem árulkodó
7. szorgalmas	37. megbízható
8. barátkozó	38. kitartó
9. vidám	39. önálló
10. bátor	40. lelkiismeretes
11. jó tanuló	
12. jó szervező	
13. segít másoknak	
14. ügyes	
15. jó sportoló	
16. erős akaratú	
17. szerény	
18. erős	
19. csendes	
20. aktív	
21. megértő	
22. szép	
23. udvarias	
24. jól öltözik	
25. jószívű	
26. igazságos	
27. lehet rá számítani	
28. kedves	
29. becsületos	
30. okos	

Magatartászavarok gyakorisága és jellemzői kérdőív

Osztálylétszám.....Fiú.....Lány.....

Kiket tart nevelhető tanulónak az osztályban?

- 1.....
- 2.....
- 3.....
- 4.....
- 5.....
- 6.....
- 7.....

Miben nyilvánul meg a magatartási probléma ezeknél a tanulóknál?

(a tanulók neveit ide már ne írja le, hanem a továbbiakban a tanulók felsorolásánál használt sorszám alapján történjen a beazonosításuk és a válaszadás)

- 1.....
- 2.....
- 3.....
- 4.....
- 5.....
- 6.....
- 7.....

Mióta tapasztalja ezeket a tüneteket?

- 1.....
- 2.....
- 3.....
- 4.....

- 5.....
- 6.....
- 7.....

Mi a gyerekek szüleinek a foglalkozása?

- 1.....
- 2.....
- 3.....
- 4.....
- 5.....
- 6.....
- 7.....

Hány testvére van:

- 1.....
- 2.....
- 3.....
- 4.....
- 5.....
- 6.....
- 7.....

Milyen a tanulmányi eredménye? (az utolsó év alapján)

- 1.....
- 2.....
- 3.....
- 4.....
- 5.....
- 6.....
- 7.....

Mi lehet a magatartási probléma oka?

- 1.....
- 2.....
- 3.....
- 4.....
- 5.....
- 6.....
- 7.....

Milyen módszerekkel próbálkozott ezeknél a gyerekeknél a nehézségek megoldására?

- 1.....
- 2.....
- 3.....
- 4.....
- 5.....
- 6.....
- 7.....